Povijesni razvoj dječje odjeće

Nevžala, Jasmina

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Textile Technology / Sveučilište u Zagrebu, Tekstilno-tehnološki fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:201:572201

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-04-27**

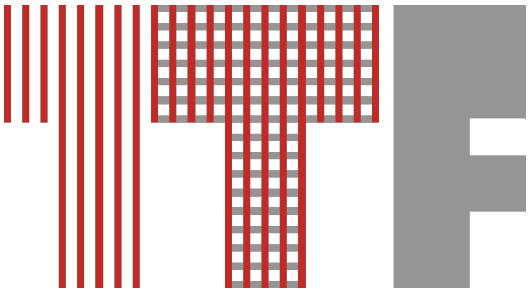

Repository / Repozitorij:

Faculty of Textile Technology University of Zagreb - Digital Repository

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
TEKSTILNO-TEHNOLOŠKI FAKULTET

DIPLOMSKI RAD

POVIJESNI RAZVOJ DJEČJE ODJEĆE

JASMINA NEVŽALA

Zagreb, rujan 2017.

UNIVERSITY OF ZAGREB

FACULTY OF TEXTILE TECHNOLOGY

MASTER THESIS

TRANSFORMATION OF CHILDREN'S CLOTHING TROUGHOUT HISTORY

JASMINA NEVŽALA

Zagreb, September 2017.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

TEKSTILNO-TEHNOLOŠKI FAKULTET

Zavod za dizajn tekstila i odjeće

DIPLOMSKI RAD

POVIJESNI RAZVOJ DJEČJE ODJEĆE

Jasmina Nevžala (8543/TTI-IDO)

Mentor: Doc. dr. sc. Simončič Katarina Nina

Zagreb, rujan 2017.

Temeljna dokumentacijska kartica

Zavod za dizajn tekstila i odjeće

Broj stranica: 76

Broj tablica : 2

Broj slika : 56

Članovi povjerenstva: Doc.dr.sc. Irena Šabarić, predsjednica

Izv.prof.art. Koraljka Kovač – Dugandžić, članica

Doc.dr.sc. Anica Hursa, članica

Doc.dr.sc. Katarina Nina Simončić, zamjenik članice

Datum predaje i obrane:

SAŽETAK

U diplomskom radu obrađena je tema razvoja dječje odjeće od početka civilizacije pa sve do danas. Tijekom povijesti mijenjao se stav prema djetinjstvu kao razdoblju čovjekova života, ali i prema obrazovanju djece, načinu na koji bi se dijete trebalo ponašati, pa tako i prema odjeći koju bi trebalo nositi. Dok je odjeća u počecima služila isključivo kao zaštita, u antici postaje i statusni simbol. Sve do kraja 19. stoljeća dječja je odjeća više-manje bila kopija one odraslih, dok tada postaje prilagođena djetetu. Dizajn i izrada tada počinju biti u službi udobnosti i slobode djetetova pokreta. Dizajn prilagođen djetetu bila je polazna točka za izradu kolekcije za djevojčice inspirirane detaljima povijesnoga dječjeg kostima.

Ključne riječi: dječja odjeća, djetinjstvo, povijest, moda, promjene

ABSTRACT

The main topic of this graduate thesis is the development of making children's clothes from the beginning of civilization until today. The attitude towards childhood as a part of human's life has gone through many changes throughout history, together with the attitude towards its education, socially accepted behavior and ways of dressing. While the clothing served exclusively as a protection at the beginning, in the Antics it was a status symbol. Until the end of 19th century, children's clothes were predominantly a copy of adult's clothes, while later it began to be customized for children. The purpose of the design and the production was to make comfortable clothes suitable for a child. Design customized for children was a starting point for making collection of girls' clothes inspired by details from children's history costumes.

Key words: children's clothes, childhood, history, fashion, transformation

SADRŽAJ:

1. UVOD 1
2. TEORIJSKI DIO 2
2.1. Počeci civilizacije 2
2.2. Stari vijek 3
2.2.1. Egipat 3
..... 4
2.2.2. Grčka 4
2.3. Srednji vijek 7
2.4. Renesansa (15. i 16. stoljeće) 11
2.5. Prosvjetiteljstvo (17. i 18. stoljeće) 13
2.5.1. Povijanje dojenčadi 14
2.5.2. Odjeća djevojčica i dječaka 15
2.6. 19. stoljeće 18
2.6.1. Odjeća za dojenčad 18
2.6.2 Jednostavnost (1800. – 1820.) 20
2.6.2. Dječja odjeća odražava obiteljsko bogatstvo (1820. – 1880.) 22
2.7. Odjeća služi djetetu 29
2.7.1. Zdravlje i higijena na prvom mjestu (1880. - 1910.) 29
2.7.2. Funkcionalan dizajn za dijete aktivno u igri 31
2.7.3. Modno osviješteno dijete 35
3. Stvaranje kolekcije odjeće za djevojčice 39
3.1. Dizajn i projektiranje 39
..... 57
3.2. Konstrukcija 58
3.3.1. Konstrukcija modela haljine bez rukava za djevojčice 59
3.3.2. Modeliranje 62
..... 63
..... 64
5. ZAKLJUČAK 65

1. UVOD

Kako su kulturne i društvene promjene pojedinih povijesnih razdoblja utjecale na stav prema djetinjstvu, a time i na odijevanje djece? Kako je dječja odjeća od jednostavne zaštite postala sredstvo komunikacije i odraza statusa odraslih? U ovome se radu analizom povijesnih razdoblja istražuje utjecaj društveno-povijesnih promjena i razvoja tehnologije na izgled i izradu dječje odjeće.

Na djetinjstvo kao razdoblje najvećih promjena u čovjekovu životu tijekom povijesti se gledalo na različite načine. Prema francuskome svećeniku Pierreu de Bérullu iz 17. stoljeća djetinjstvo je najgrešnije i najbjednije razdoblje ljudske prirode poslije smrti [1]. Nasuprot tome Elizabeth Ewing u svojoj knjizi „History of Children's Costume“ (1982.) opisuje viktorijansko razdoblje u kojemu su djeca odraz čistoće i nevinosti. Takve promjene stavova tijekom povijesti prema razdoblju djetinjstva odražavale su se i u odijevanju djece.

U svojoj knjizi „Children's Costume“ (2009.) John Peacock daje detaljan opis svojih ilustracija dječje odjeće od drevnog Egipta pa sve do 2000. godine, dok posjet Victoria & Albert Muzeju djetinjstva u Londonu daje korisne informacije kronološkog razvoja odjeće i kulture odijevanja u zapadnoj Europi u razdoblju od 1700. godine pa sve do danas. Isto tako uvid u ostale muzejske artefakte poput igračaka i pomagala daje potpunu sliku odnosa prema djetinjstvu samom u određenom povijesnom razdoblju i tome što bi dijete trebalo odjenuti i što sama odjeća djeteta poručuje te ide li u prilog djetetu i daje li mu slobodu pokreta ili služi roditeljima kao odraz njihova socijalnog statusa.

Cilj istraživanja je dati kronološki pregled utjecaja kulture, društva, medija, razvoja tehnologije i znanosti na izgled dječje odjeće. Cijelo istraživanje poslužit će kao inspiracija za izradu kolekcije odjeće za djevojčice od 3 do 8 godina.

[1] Colin Heywood, History of Childhood, Polity Press & Blackwell Publishing Ltd., 2009.:9

2. TEORIJSKI DIO

2.1. Počeci civilizacije

Od najprimitivnijih zajednica može se pratiti položaj djeteta u obitelji. Ljudski čopor u primitivnim zajednicama povijesno je vrlo brzo shvatio da se brojnost članova grupe može povezati s opstankom i ukupnom moći plemena.

Odjeća se na zapadu javlja negdje između 200 000. i 40 000. g. pr. n. e. Budući da su i kromanjonci i neandertalci u tim razdobljima izloženi mnogim ledenim dobima, odjeća postaje uvjet za preživljavanje. Uglavnom su se odijevali u životinjske kože, u početku nespretno nabacane, a zatim šivane. Izravni predak suvremenog čovjeka, kromanjonac koji je oko 30 000. g. pr. n. e. istisnuo neandertalca, izumio je iglu s ušicom i ostavio za sobom brojne tragove odjevnih navika. Neosporno je da glavna funkcija odjeće u ledenom dobu ostaje zaštita od hladnoće, ali zanimanje kromanjonaca za estetiku nije ništa manje očita, pa se tako mogu naći brojni ukrasi i nakit od slonovače. Prema ostacima pronađenim na različitim nalazištima možemo ustvrditi da se odjeća djece nije razlikovala od one koju su nosili odrasli.

Slika 1. Rekonstrukcija prikaza djeteta neandertalaca u muzeju Krapina

Krajem posljednjeg ledenog doba koje se podudara s njegovom pojavom, suvremeni se čovjek, zahvaljujući miješanjima i osvajanjima, širi po čitavom svijetu. Mijenjanjem flore i faune u mezolitiku (8000. do 3000. g. pr. n. e.) omogućuje mu pristup prvim materijalima, iako je osnova odjeće zasigurno i dalje krzno i koža. U neolitiku (3000. do 2000. g. pr. n. e.), dok se na Istoku javljaju već prve civilizacije, Zapad je na pragu novog razdoblja: poljoprivreda i uzgoj životinja zamjenjuju skupljanje plodova i lov, narodi počinju živjeti

sjedilačkim životom te se razvija trgovina. Ako je vjerovati ostacima tkanina pristiglih do nas, tkanje vune i lana potječe iz tog razdoblja.

Odjeća brončanog doba (2000. do 1000. g. pr. n. e.) i željeznog doba (1000. do 50. g. pr. n. e.) nije nam tako nepoznata zahvaljujući različitim arheološkim otkrićima, ponajviše u sjevernoj Europi. Muškarci su ondje nosili vunenu halju do koljena stegnutu u struku, ili u nekim slučajevima suknju, ovalni ogrtač prebačen preko ramena i cilindričnu kapu ili vunenu kapicu; žene su nosile suknju od konopčića koji su visili na pojasu omotanom oko struka ili pak haljinu dugačku do gležnjeva, pripijenu vunenu bluzu s rukavima do lakta, pletenu mrežicu ili mali vuneni šeširić umjesto frizure te mnogo brončanog ili zlatnog nakita.[2]

2.2. Stari vijek

2.2.1. Egipat

O djeci u starom Egiptu postoje mnogi zapisi, ali im nikad nije dan poseban značaj. Ono što znamo o njima iz tog razdoblja pronađeno je u spisima i sadržaju dječjih grobnica opremljenih za zagrobni život. Pronalasci odjeće i nakita ukazivali su na to da se odjeća djece nije previše razlikovala od odjeće odraslih. Praksa Egipćana bila je da djecu što prije uključe u život odraslih kako bi ih poučili zanatu koji će kasnije naslijediti.[3]

Budući da je klima blaga, egipatska je odjeća jednostavna i lagana. Golotinja, uostalom, zauzima važno mjesto, iako su jedini prikazivani goli likovi sluga. Koristili su tkanine isključivo biljnog porijekla, uglavnom lan, lagan i jednostavan za pranje, što je bilo dragocjeno svojstvo za civilizaciju vrlo zahtjevnu kada je riječ o higijeni. Koristili su i vunu, no budući da je bila životinjskog porijekla, smatrali su je nečistom i koristili je samo za vrlo ograničenu uporabu. Kao odraz težnje za čistoćom i pročišćenjem, sve su tkanine bile bijele boje.[4]

[2] François – Marie Grau, Povijest odijevanja, Kulturno Informativni centar Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2013.: 11-15

[3] http://www.historyforkids.net/egyptian-clothing.html, (15.8.2016.)

[4] Grau,2013.: 17-19

Stari Egipćani voljeli su svoju djecu i dobro su se brinuli o njima. Malenu djecu majke su nosile u mekanim povojima kako bi dijete uvijek osjetilo prisutnost i toplinu njezina tijela, a dojile su ih čak do treće ili četvrte godine života. Djeca do šeste godine starosti uglavnom nisu nosila odjeću ili bi samo oko pasa imala zavezanu lanenu tkaninu. [5]

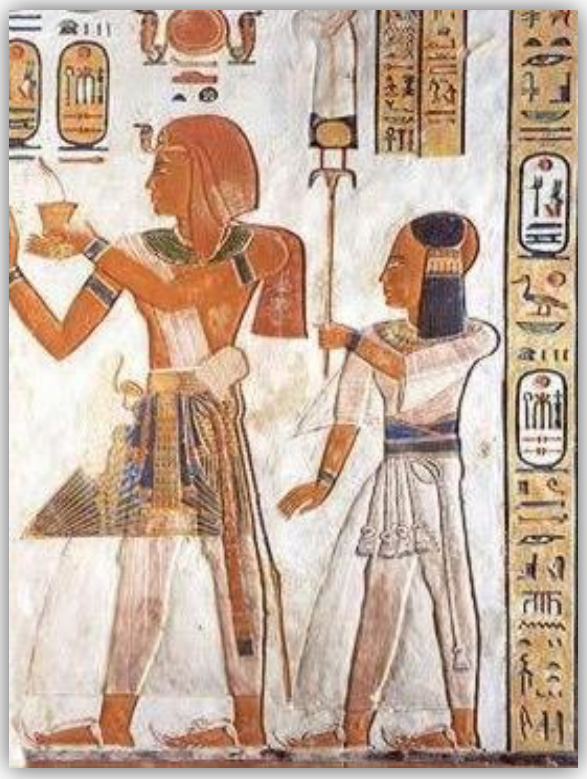

Slika 2. Princ Khaemsawet sin Ramessesa III u odjeći kraljevskog djeteta

Tipična odjeća dvanaestogodišnjeg Egipatskog princa iz 1500. - 1300. g. pr. n. e. sastojala se od prozirne lanene tunike dužine do pola lista u pojasu stegnuta oslikanim i ukrašenim pojasom koji se nastavlja s prednje strane i prekriva međunožje. Ramena prekriva širok izvezen ovratnik, dok su ekstremiteti bili najčešće ukrašeni narukvicama. Kosu su djelomično ili u potpunosti brijali i glavu prekrivali perikama. Odjeća one siromašnije djece sastojala se od jednostavne tunike izrađene od grubljeg lana.[6]

2.2.2. Grčka

U grčkoj obitelji netom rođeno dijete pokazivalo bi se ocu koji bi tada odlučivao o njegovoj sudbini. Prednost su uvijek imali dječaci, dok bi se djevojčice često napuštale. Isto tako djevojčicama je često obrazovanje bilo uskraćeno i njih su podučavale majke, dok su

[5] http://www.historyforkids.net/egyptian-clothing.html, (15.8.2016.)

[6] John Peacock, Children's Costume, Thames & Hudson Ltd, London, 2009.: 25

dječaci pohađali škole ako su bili iz dobrostojećih obitelji. Krenuli bi u školu sa sedam godina i pohađali je sve do osamnaeste godine kada bi kretali u vojsku.[7]

Odjeća Grka bila je bazična isto kao i odjeća njihove djece. Dojenčad nije nosila odjeću, osim ponekad platnenih pelena zbog higijenskih razloga, o čemu svjedoče mnogi grčki kipovi. Ako je bilo hladnije, naravno, bila su umotana u nekoliko slojeva. Djeca su također često nosila samo tkaninu omotanu oko pasa i međunožja kao gaćice ostavljajući torso golim. Takav način odijevanja bio je jednak i za djevojčice i za dječake. Nije točno poznato u kojoj su se dobi djeca počela oblačiti poput odraslih i nositi tunike i ogrtače. *Hiton* je lanena tunika koju su nosili i djevojčice i dječaci. Onaj dječaka s jedne je strane bio zašiven i nabran iznad pojasa, a držala ga je fibula na jednom ramenu ili češće na oba ramena, s jednim rubom prebačenim preko ruke ili lijevog ramena. Ženski *hiton* razlikuje se od muškog po tome što su otvori za ruke izrađeni oko vrata. Preko hitona žene nose muški ogrtač *himation*, ali nabran u suprotnom smjeru.

Slika 3. Petogodišnja djevojčica oko 400. g. pr. n. e.

Većina odjevnih predmeta izrađenih od vune, lana, pamuka, pa čak i svile, nakon invazija Perzijanaca velikim je dijelom nabrana i suprotno onome što bismo mogli pretpostaviti s obzirom na monokromno obilježje grčkih starina, vrlo raznolikih boja.[8]

[7] Peter N. Stearns,Childhood in World History, Routledge, New York, 2011.

[8] Peacock, 2009. : 25

2.2.3. Rim

Odjeća djece bila je bazirana na onoj odraslih Rimljana. Iako su boje, dekoracije i materijali varirali u upotrebi za izradu rimske odjeće, tunike i ogrtači bili su glavni odjevni predmeti. Sa sedamnaest godina prestajalo se biti dijete i postaje se punoljetni rimski građanin. Taj se dan organizira posebna proslava za dječake koji po prvi puta odijevaju svoje bijele tunike.

Ta je tunika sezala do koljena i imala je kratke rukave. Ogrtači koji su se upotrebljavali kao zaštita od vremenskih neprilika zvali su se *paludamentum*, a na ramenu su se pričvršćivali s kopčom, tzv. fibulom. Ogrtači su često imali pričvršćene kapuljače.[9]

Prema rimskom zakonu samo je odraslim muškarcima bilo dopušteno nositi *togu virilis* kad bi dosegli političku punoljetnost (sedamnaest godina), iako su sinovi senatora od četrnaeste do sedamnaeste godine nosili bijelu togu obrubljenu ljubičastim zvanu *toga praetexta*.
Djevojčicama u Rimu nije bilo dopušteno nositi stolu prije udaje. Nosile su jednostavne tunike u struku stegnute pojasom, a kad bi izlazile iz kuće stavljale bi drugu tuniku koja je sezala do poda.

Slika 4. Rimska odjeća dječaka i djevojčice

Rimskoj djeci netom nakon rođenja stavljala se oko vrata ogrlica s amajlijom koja se zvala *bula*. Dječaci su nosili lanac oko vrata s vrećicom u kojoj su bile amajlije koje bi ih prema vjerovanju štitile i isticale njihovu muškost, dok su djevojčice nosile amajlije na lancu ili špagi koje bi ih štitile od zla. Djevojčice su nosile bulu sve do udaje kada bi ju skidala i rješavala se ostalih stvari iz djetinjstva poput igračaka.[10]

[9] Peacock, 2009. : 25
[10] N. Stearns 2011.

2.3. Srednji vijek

Srednji vijek, kako i samo ime kaže, bilo je veliko razdoblje tranzicije. Rimsko carstvo koje je utvrdilo strukturu civilizacije gotovo cijele Europe raspalo se 476. godine i nomadski narodi koje su Europljani nazivali barbarima – Goti, Huni, Vandali, Franci uzeli su kontrolu nad većinom zapadne Europe i vršili su svoj utjecaj. Dogodile su se i kulturne promjene koje su se odražavale i u odjeći. Fine lanene i svilene toge zamijenile su vunene tajice i tunike od krzna. Tradicija odjeće u Europi razvijala se sporo u početku s minornim promjenama na bazičnom kostimu sve do 11. stoljeća kada se počinje širiti trgovina i bogatstvo te odjeća postaje sofisticiranija. [11]

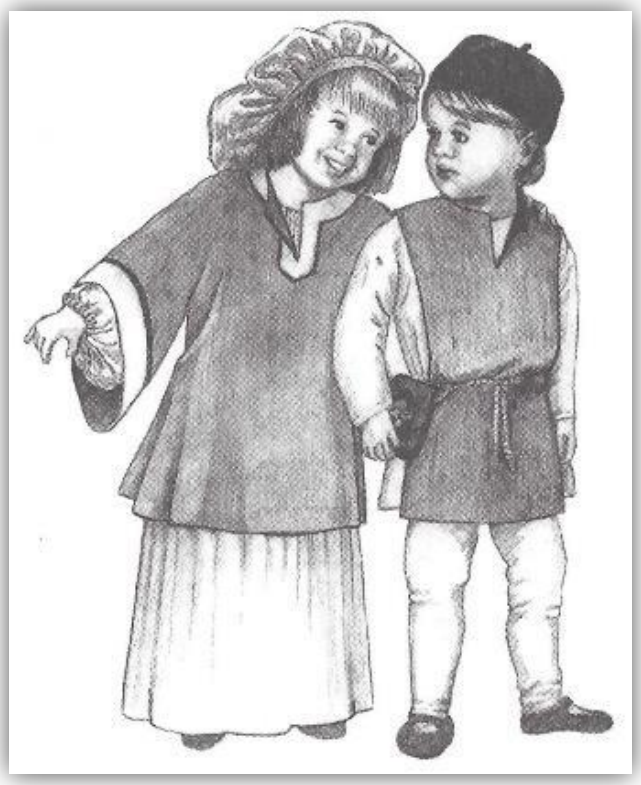

Slika 5. Odjeća djevojčice i dječaka početkom srednjeg vijeka

Francuski povjesničar Aries smatra da je društvo srednjeg vijeka ignoriralo djetinjstvo te da je djetinjstvo, djecu i odnos prema njima u srednjem vijeku teško okarakterizirati jer postoji vrlo malo njihovih prikaza u umjetnosti. Aries također smatra da se tada djetinjstvo nije izdvajalo kao zaseban ili poseban period čovjekova života. Negdje u periodu između pete i sedme godine kada su djeca mogla preživjeti bez brige i pažnje dadilje ili majke postajala su dio društva te, bilo da su dvorjani ili radnici, sudjelovali su u svakodnevnim rutinama i poslovima koji danas priliče odraslim osobama. U periodu srednjeg vijeka nije bilo ideje o obrazovanju, zaboravili su *paideu* klasičnih civilizacija. „Otkriće“ djetinjstva čekat će se do 15., 16. i 17. stoljeća. Postoje povjesničari koji se protive Ariesovim tvrdnjama i smatraju da su djeca srednjeg vijeka imala igru, igračke, pažnju i brigu kakvu djeca zaslužuju. [12]

[11] http://www.fashionencyclopedia.com/fashion_costume_culture/Early-Cultures-Europe-in-the-Middle-Ages/Clothing-of-the-Middle-Ages.html (10.8.2016)

Iako su djeca srednjeg vijeka prikazivana kao odrasli i razlike u odjeći nije bilo, od njih se nije očekivalo da se ponašaju odraslo. Različiti dokazi potvrđuju da je djetinjstvo u srednjem vijeku postojalo kao zasebno razdoblje, ali kao vrlo kratak period u odnosu na ovo danas.

U ranom srednjem vijeku dječaci su nosili tunike koje su najčešće bile kraće od onih odraslih muškaraca. Tunika je bila široka, dugih rukava, a ispod nje se nosila podtunika. Isto tako nosili su donje hlače, a za pokrivanje nogu nosili su duge čarape ili nogavice koje su sezale do pola ili kraja bedra, a pričvršćivale su se zavojima ili podvezicama. Noge su bile obuvene u cipele, a na glavi se nosila kapa ili kapuljača. S vremenom je odjeća muškaraca i dječaka postajala uža, a tunike sve kraće. Zajedno s promjenom širine i duljine promijenilo se ime u *doublet* - prsluk i taj je odjevni predmet ostao i tijekom renesanse. U isto to vrijeme evoluirale su i nogavice koje nisu više razdvojene, već spojene između nogu na stražnjici.

Slika 6. Prikaz proreza na srednjovjekovnoj haljini

Frizura odnosno dužina kose također je varirala tijekom srednjega vijeka. Onu najkraću nosili su Normani, tzv. *bowl shape* (oblik lonca) koji je kružno pokrivao samo gornji dio tjemena, dok se kosa oko uha i vrata brijala. Kasnije se kosa šišala u *bob* frizure, a nerijetko se i puštala da bude duga do ramena kao što su je nosili Vikinzi.

Za djevojčice standardni komad odjeće bila je haljina dužine do gležnja s dugim rukavima. Haljine su bile krojene poput tunika koje su nosili dječaci. Ispod haljine djevojčice su nosile podhaljine, najčešće napravljene od laganijeg materijala. U kasnijem razdoblju srednjega vijeka odjeća djevojčica, kao i ona dječaka, mijenjala se odnosno postajala uža i duža. Haljine postaju duge do poda, a u slučaju da je haljina kraća, podhaljina je sezala

[12] N. Stearns 2011

do gležnjeva. Krajem 11. st. haljinama se pridaje veća važnost što se tiče samoga kroja. Gornji dio haljine i rukavi usko prate liniju tijela. Kako bi se haljine mogle dodatno stegnuti, imale su proreze naprijed od vratnog izreza do struka ili s bočnih strana. Uzduž proreza nizale su se rupice kroz koje se provlačila vrpca pomoću koje se haljina onda dodatno stezala. Kasnije su gumbi postepeno zamijenili vrpce. Slični takvi prorezi nalazili su se na rukavima, na laktovima i kod orukvica te su isto tako omogućavali da rukav bude uzak, a istovremeno omogućava pokrete savijanja ruku. Kasniji razvoj rukava u širinu nastavio se tijekom srednjega vijeka.

Slika 7. Prikaz dječje odjeće u srednjem vijeku

Djevojčice su nosile duge kose koje su ujedno bile i simbol ženstvenosti. Kosa je bila puštena, ali nikako preko lica te ju se često plelo i skupljalo u opuštene punđice. Djevojčice su rijetko nosile pokrivala za glavu jer je to više priličilo udanim ženama.

Dječja odjeća obično je bila napravljena od iste tkanine kao i ona njihovih roditelja. Kao i njihovi roditelji, djeca plemićkih obitelji imala su odjeću napravljenu od svilene tkanine ili baršuna istkanog od najfinije vune. Djeca kraljeva na nekim su svečanim odjevnim predmetima imala vezove od zlata. Naravno, nisu sva djeca bila princeze i prinčevi, već su nosila odjeću napravljenu od lana i vune poput svojih roditelja. Nerijetko su djeca trgovaca i obrtnika nosila finiji lan i vunu, a ponekad i svilu.

Što se tiče boje odjeće ona je bila uvjetovana bojama različitih minerala, biljaka i životinja od kojih se dobivala. Neke su boje za tkaninu bile jeftinije poput breskva tonova do ciglasto crvene i žute, dok su žarkocrvene i tamnoplave bile skuplje. [13]

[13] Growing up in Middle Ages, Paul B. Newman, McFarland & Company, London 2001.

2.4. Renesansa (15. i 16. stoljeće)

Renesansa je bila period dramatične obnove, otkrivanja i prosvjetljenja u umjetnosti, znanosti, geografiji, književnosti i filozofiji te u svakom aspektu življenja. Odjeća u renesansi bila je prvenstveno simbol statusa.

U tom razdoblju djeca su gledana od strane odraslih kao odvojena, nevina bića kojima je potrebna zaštita i poduka. U bogatim obiteljima i obiteljima trgovaca djeca se obrazuju kod kuće od strane njihove majke. Valja naglasiti da se posebna važnost pridavala edukaciji djevojčica. Starija su djeca išla u školu ili nastavljala svoje obrazovanje kod kuće od strane privatnog učitelja. Jedan od glavnih ciljeva roditelja bio je naučiti djecu da poštuju ostale i steknu lijepe manire. [14]

Slika 8. Portret brata i sestre - Cornelis Ketel, 1548.

Generalna je ideja da su djeca u prošlosti nosila replike odjeće odraslih, pa se tako smatra i za razdoblje renesanse. To je djelomično istinito jer je dječja odjeća nalikovala na onu koju su nosili odrasli, ali je bila mnogo jednostavnija i napravljena od čvršćih materijala. Jedan od razloga izrade takve pojednostavljene, a ponekad i nekoliko veličina veće odjeće, bila je dječja igra i njihov rast i razvoj, a i to je bio jedan od načina da bi se uštedjelo. U tom razdoblju odjeća je imala svoje značenje – odražavala je obiteljski status. Ako su djeca bila prigodno i lijepo odjevena, obitelj se smatrala uglednom i poštovalo ju se. S druge strane, ako je dijete bilo skromnije odjeveno ili je nosilo prekrojenu i prilagođenu odjeću odraslih, smatralo se da dolazi iz siromašne obitelji.

[14] P. Ariés: Centuries of Childhood, Pimlico, 1936.

Odjeća djevojčica niže klase sastojala se od *kirtle* s dugim rukavima nošena s bogatom suknjom i pravokutnom pregačom. Frizura je bila jednako važna kao i odjeća, a ona je varirala od jednostavnih lanenih pokrivala-kapa do različitih velova. Djevojčice iz više klase nosile su suknje s dubokim „v“ koji je produžio bazu njenog abdomena. Glava je bila djelomično pokrivena malom kapom dopuštajući kosi da slobodno pada preko leđa.

Slika 9. Barbara Gamage sa šestero djece,oko 1596.

Djevojke u renesansi nosile su tešku odjeću koja se sastojala od bijele duge haljine slične onim noćnim, čarape, kožne korzete, podsuknje od struka, bluzu (*bodice*) i suknju preko toga. Žene i djevojčice često su pokrivale svoju glavu šalom ili šeširom.

Dječaci su se odijevali slično svojim očevima. Nosili su košulje i uske jakne zvane *doublet*, duge čarape-hlače slične tajicama koje su se vezale vezicama i kratke hlače preko toga.

Slika 10. Princ Karel of Arenberg i njegova obitelj Frans Pourbus de Jonge, 1593.

Dječaci i djevojčice nosili su ogrtače kada je bilo hladno. Često bi se pričalo kako bi djeca skrivajući se od svojih roditelja skidala po nekoliko slojeva odjeće kako bi se mogla slobodnije kretati i igrati. [15]

2.5. Prosvjetiteljstvo (17. i 18. stoljeće)

U doba prosvjetiteljstva djetinjstvo je postalo važno kao zaseban period u čovjekovu životnom razdoblju. U to vrijeme filozofi su smatrali primjerenom odjećom za djecu onu odjeću koja je omogućavala nesputane pokrete tijela i omogućavala djeci da se razvijaju, napreduju i rastu u skladu s njihovim instinktima u razborite odrasle osobe.

Ranije, 1693., John Locke zapisao je da dječja odjeća ne smije biti teška, uska i topla. U svom djelu *Emile* (1762.) Jean-Jacques Rousseau predstavio je svoju ideju o izgledu dječje odjeće koja bi prema njegovu mišljenju trebala biti jednostavna, a ne luksuzna, u kojoj se djeca mogu kretati slobodno bez osjećaja sputanosti.

Neki su liječnici smatrali da su korzeti za djevojčice ne samo ograničavali slobodne pokrete, već i zaustavljali cirkulaciju krvi kroz tijelo. Tekstovi iz modnih časopisa iz 1770. - 1780. opisuju i potiču na uporabu mekanih korzeta i laganih tkanina za dječju odjeću. Unatoč tome odjeća djece 18. stoljeća bila je najteža u odnosu na bilo koju odjeću koju bi djeca mogla nositi danas. Muškarci su bili u kaputima čak i unutar kuće, a košulja se još uvijek smatrala dijelom donjeg rublja. Žene su stalno nosile korzete s mnoštvom podsuknji u slojevima ispod suknje. Siromašni, uključujući i djecu, također su nosili formalnu ceremonijalnu odjeću, onu koja je postala otrcana, uništena, izvan mode i odbačena od bogatijih ljudi. Stoljećima se dječja odjeća sporo mijenjala što se tiče promjene njenih elemenata. Zapravo, mnogo bi krojeva ušlo u modu i zatim vrlo brzo postalo zastarjelo. U 18. i 19. stoljeću velik broj djece bio je odjeven u „formulu“ koju bi djeca 16. stoljeća prepoznala, u odjeću koja je pratila formu one od kraja 17. stoljeća, a sastojala se od: potkošulje, laganog korzeta prilagođenog djeci, čarapa s podvezicama, podsuknje, džepova koji su se vezali oko struka i nosili ispod suknje, haljina, kapa ili raznih pokrivala za djevojčice, cipela, košulja, čarapa, hlača i jakna za dječake, povijanja za dojenčad. Dječaci od šest ili sedam godina također su nosili haljinu. [16]

[15] Joanne B.(Editor-in-Chief) Eicher, Gillian(Editor) Vogelsang-Eastwood: Berg Encyclopedia of World Dress and Fashion, Berg Publishers, 2010.: 462

[16] Noreen Marshal, Dictionary of Children's Clothes, V&A Publishing, London, 2008. : 9-19

2.5.1. Povijanje dojenčadi

Tijekom ranijih desetljeća 18. stoljeća dojenčad se povijala, a ta praksa datira još u stara vremena i opisana je još u Bibliji: „I rodi sina svog prvorođenca, te ga povije u pelenice i položi u jasle...“ (Luka 2:7)

Povijanje djece nije se sastojalo samo od omatanja u povoje ili tkaninu. To je bio set od odvojenih dijelova:

1. Lanene pelene zamatale su se od dvaju slojeva između kojih se stavljao upijajući sloj izrađen od treseta. Treset je bio tradicionalni materijal koji se koristio u više dijelova zemlje ne samo kao apsorbent već kao i antiseptik. Kao apsorbent koristile su se i stare krpe koje su također kao upijajući sloj primjenjivale žene i djevojke za vrijeme menstruacije.
2. Duga krpena traka oko struka pokrivala je pupak u vrijeme zacjeljivanja. Zapisani medicinski savjeti iz 1579. kada je liječnik Catarine de Medici, Laurent Joubert, izdao „Popular Errors“ sugeriraju stavljanje mekane krpe kako bi se djetetu osigurala udobnost. Ta se traka smatrala i kao potpora unutarnjih organa.
3. Košulja u mnogo slučajeva napravljena tradicionalno od trokuta ili kvadratića.
4. Postelja ili debeo podstavljen komad omotan oko djeteta pomoću kojeg su se ekstremiteti pozicionirali ispravno, odnosno ravno. To je proizvodilo kompaktan oblik povijenog djeteta i održavalo njegovu toplinu.

Slika 11. Odjeća za dojenčad I 18. – 19. St., V&A Museum of Childhood

Slojevi povijanja često su završavali s jednim dekorativnim na koji su se najčešće vezle ili tkale pruge, riblje kosti ili dijagonale.

Bebe su često nosile i prednju kapu koja je

obavijala čelo kako bi se ono zaštitilo, zatim donju kapu obično bez uzoraka i onu gornju dekorativnu.

Kod viših slojeva društva povijanje se napuštalo oko 4. ili 5. mjeseca starosti, dok je kod nižih slojeva povijanje bila najjeftinija i najpraktičnija odjeća za dojenčad, pa bi majke koje su radile produžile povijanje za još nekoliko mjeseci. [17] [18]

2.5.2. Odjeća djevojčica i dječaka

Slika 12. Svilena haljina iz 1740.V&A Museum of Childhood

Anne Buck u svojoj knjizi „Costume in the Eighteen century“ navodi da su ljudi više držali do higijene krajem 18. st. nego početkom (porez na sapun u Engleskoj bio je jako visok između 1634. i 1853.). U mnogim slučajevima lakše je bilo prati tijelo i promijeniti donje rublje i to se prakticiralo češće od čišćenja vanjske odjeće. Dojenčad u povojima bilo je teško održavati čistima pa se tako prematanje vršilo jednom dnevno.

Mlađe djevojčice nosile su haljine zatvorene sprijeda s kopčanjem na leđima. To je ponekad bio i simbol mlađeg djeteta, a u tinejdžerskim godinama simbol ovisnosti o roditeljima. Odjeća s kopčanjem sprijeda bila je prikladna samo za starije djevojke i odrasle žene ili u rijetkim slučajevima imale su ga djevojčice na dvorovima. Dio ženske haljine na dvorovima bile su i podsuknje s obručima.[19]

[17] Marshal, 2008. :11-13,227

[18] Elizabeth Ewing, History of Children's Costume, Bibliophile, London 1982. :13 - 21

[19] Marshal, 2008. : 15

Slika 13. Wolfgang Amadeus Mozart (1756. - 91.) - Peter Anton Lorenzoni

Slika 14. Dauphin Luis - Joseph Xavier - Vigée le Brun 1789.

Dječaci su u to doba nosili *breeches* - uske hlače do ispod koljena koje su imale rasporak sa strane s kopčanjem i uske kaputiće. Na formalnim svečanim okupljanjima nosili su perike ili bi im kosu pudrali u bijelo kao što je prikazano na portretima W. A. Mozarta (rođenog 1756.) kada je još bio dijete.

Porijeklo nošenja haljina mlađih dječaka potječe od oko 1550. godine, kada su oba spola bez obzira na starost nosila tunike i suknje. Ta praksa nošenja haljina kod djevojčica i dječaka nastavljena je u 18. stoljeću prvenstveno zbog praktičnosti promjene pelena. Godine u kojima bi se dječake oblačilo u hlače varirale su između 4. i 8., ovisno o periodu, lokaciji i obitelji. U nekim područjima prve hlače dolazile su s prvim oružjem, naravno kod onih koji su si to mogli priuštiti, kao i prvo šišanje ili periku.

Najveće promjene u odijevanju djece dogodile su se 1770-ih i 1780-ih kada su formalne kapute, korzete, haljine i perike zamijenile hlače i kratke jakne za dječake i lagane i jednostavne haljine za djevojčice. Zbog mnogo slojeva odjeće moglo bi se reći da je jedno neprimjereno odijevanje zamijenilo drugo. Smrtnost djece u to vrijeme bila je veoma visoka (što je bio slučaj sve do 20. st.) i malo je koji roditelj prihvaćao savjete raznih liječnika o prikladnom odijevanju novorođenčadi. [20]

[20] Marshal, 2008. :16 - 21

Krajem 18. stoljeća odjeća odraslih promijenila se kao posljedica Francuske revolucije 1789.-1799. Revolucionarna ideologija u Francuskoj nalaže radikalnu promjenu u odijevanju cijele populacije. Portreti u 1780-ima prikazuju Dauphin Luis – Joseph Xavier, posebice onaj od Vigée le Brun u novim dugim hlačama (slika 14.). Francuzi su imali više entuzijazma za engleske stvari, pa je tako nova francuska moda za muškarce i dječake bila odjek odjeće engleskog „country" džentlmena ili radije ideje o onome što je on nosio. Moda djevojčica i žena maštovito je bila interpretirana draperija statua antičke Grčke. Takva moda ubrzo je postala ideal po cijeloj Europi.

Od 1770. do 1780. odijelo za dječake, tzv. skeleton suit, predstavljalo je ugodnu odjeću za dječake. Sastojalo se od hlača visokog struka i opuštenih nogavica koje su se kopčale na jaknicu kratkih ili dugih rukava. Ispod se nosila košulja širokog vratnog izreza s ovratnikom obrubljenim volančićem. Ta odijelca za dječake spominju se kao prva odjeća krojena posebno i samo za djecu. Do tada su takve hlače nosile samo određene grupe ljudi poput radnika ili pomoraca. [21]

Slika 15. Odijelo za dječake (1800 - 1805) izloženo u muzeju V&A Museum of Childhood u Londonu

[21]Joanne B.(Editor-in-Chief) Eicher, Gillian(Editor) Vogelsang-Eastwood: Berg Encyclopedia of World Dress and Fashion, Berg Publishers, 2010.: 463-464

2.6. 19. stoljeće

19. stoljeće donijelo je najviše promjena u dječjoj modi i više različitosti i izbora nego ikad prije, a jedno od najvećih inovacija bilo je donje rublje. Osim kasnijih novina poput krinolina, turnira i držača čarapa, nova moda donjeg rublja prihvaćena je vrlo brzo, osobito među srednjom klasom. Ti slojevi donje odjeće koji su stalno bili u porastu od početka 19. stoljeća bili su znak čednosti, te su štitili vanjske slojeve od prljanja. U raznim priručnicima poticalo se na njeno često mijenjanje.

Siromašni ljudi još su uvijek kupovali rabljenu odjeću i prodavali je kad bi bili u potrebi ili kada im ona više nije trebala. Također, 19. stoljeće donijelo je porast u osnivanju dobrotvornih šivaćih krugova ili grupa za izradu odjeće za siromašne.[22]

U 19. stoljeću usredotočenost na budućnost utjecao je na dječju odjeću u drugim smjerovima. Bogate obitelji odijevale su svoju djecu u odjeću složenog dizajna i skupih materijala kako bi pokazali svoj prosperitet i obavezu investiranja u budućnost koju su djeca predstavljala. Istodobno su ih učili načinu odijevanja koji odgovara odraslim osobama. Lijepo odjeveno dijete nosilo je haljinu od dekoriranog materijala ili po mjeri izrađeno odijelo. U siromašnijim obiteljima sredinom 19. stoljeća djeca su bila jednostavno odjevena. [23]

2.6.1. Odjeća za dojenčad

Odjeća za dojenčad u početku stoljeća bila je jednostavna formom poput košulje ili noćne haljine popraćene s nekoliko dodataka poput:

- duge tkanine koja se omotavala oko struka kao potpora i zaštita za pupak
- lanene pelene
- pokrivala za pelene uglavnom napravljene od vodootporne tkanine
- košulje ili pletene potkošulje
- dviju kapa
- bluze (bodice) kapa za nošenje izvan kuće
- pregače
- čarapa i cipela

[22] Marshal, 2008. : 18 - 26
[23] Joanne B.(Editor-in-Chief) Eicher, Gillian(Editor) Vogelsang-Eastwood: Berg Encyclopedia of World Dress and Fashion, Berg Publishers, 2010.: 463-464

Slika 16. Haljina za dojenčad od izvezenog pamuka iz 1893., V&A Museum of Childhood

Taj set za dojenčad trajao je gotovo 150 godina. Odjeća se najčešće nasljeđivala i kružila je u obiteljima i između prijatelja.

Tijekom 19. stoljeća dogodile su se veoma male promjene u odjeći za dojenčad poput produljenja struka, manjeg vratnog izreza i dužih rukava. Suknje su dosezale duljinu čak i šezdesetak centimetara ispod nogu djeteta. Ponekad je odjeća za kasnije generacije bila rezultat intervencija poput dodavanja rukava ili smanjenja vratnog izreza dodavanjem materijala na postojeći, a nerijetko se odjeća izrađivala od nekoliko komada uništene nošene odjeće.

Dječja odjeća ostaje bijele boje zbog više razloga. Bijela je prvenstveno bila simbol nevinosti, a i bijela tkanina lakše se održavala odnosno prala iskuhavanjem i izbjeljivanjem. Boje za bojadisanje odjeće nisu bile nužno nepostojane, već su mogle biti otrovne (pogotovo zelena koja je mogla sadržavati arsen) i zato se nisu koristile za odjeću dojenčadi. [24]

[24] Marshal, 2008. : 22

2.6.2 Jednostavnost (1800. – 1820.)

Od kraja osamnaestog stoljeća dječja se odjeća razlikovala od odjeće odraslih. To je proizašlo iz koncepcije prosvjetiteljstva prema kojoj je važno da dijete slijedi svoj unutarnji put razvoja i uči kroz igru i eksperimentiranje u prirodi.

Slika 17. Haljina od bijelog muslina izvezena vunenim floralnim vezom (1812. - 1825.), V&A Museum of Childhood

Početkom 19. stoljeća nosila se pretežito jednostavna odjeća. Prva dva desetljeća djevojčice nisu nosile korzete. Haljine su bile rezane ispod grudiju, izrađene od laganog pamuka i ukrašene vezom ili čipkom. Vratni izrez bio je otvoren i četvrtastog oblika, a rukavi kratki. Jednostavno obojena pojas-traka koja se vezala u mašnu odostraga upotpunjavala je haljinu. Zimi su se za izradu haljina upotrebljavale lagane vunene tkanine, a ispod haljina najčešće su dolazile podsuknje. Na haljinu su djevojčice nosile ogrtače prebačene preko ramena i preklopljene na grudima. Za izlazak izvan prostora nosile su ogrtač od merino vune ili kašmira preko pletenog kardigana.

Dok su se ruke i vrat slobodno pokazivali, pokazivanje bilo kojeg dijela noge bilo je smatrano neprimjerenim. Da se izbjegne bilo kakvo pokazivanje nogu djevojke su nosile duge gaće sašivene od bijelog pamuka ili lana koje su imale nabore. Rub dugih gaća bio je ukrašen vezom ili čipkom i provirivao je pri dnu suknje. Katkad su to bili samo cilindri tkanine koji su se vezali oko noge iznad koljena i oko gležnja.

Slika 18. Duke of Reichstadt kao dječak u husarskom odijelu, J. B. Isabey 1818.

Početkom devetnaestog stoljeća dječaci do dvije godine također su nosili haljine s dugim gaćama ispod. Poslije, sve do dvanaeste godine, nosili su hlače s kratkim jaknicama, a nakon toga počinju se odijevati kao odrasli muškarci.

U tom razdoblju husarska odjeća imala je znatan utjecaj na odjeću dječaka. Mnogo odjeće tog vremena bilo je inspirirano šarenim uniformama husarske konjice i pješaštva i njihovim ekstravagantnim dekoracijama poput remenja, ukrasnih konopa, lenta i pletenih kopča. Čak ni haljine za dojenčad nisu bile pošteđene tih ukrasa. [25]

Odjeća je bila indikator socijalnog statusa. Na selu su i dječaci i djevojčice trebali biti kvalificirani za prelazak iz dječje odjeće u odraslu pokazujući svoje sposobnosti. To tranzicijsko razdoblje razlikovalo se u različitim dijelovima Europe. U Švedskoj djevojčice između šeste i osme godine trebale su se moći vrtjeti, a dječaci od sedam godina trebali su savladati neke vještine da dobiju dopuštenje odijevati se kao odrasli. U Njemačkoj djeca su nosila odjeću poput odraslih kad su mogla pravilno trčati, a to je najčešće bilo oko treće godine .

Široka odjeća kod djece na selu bila je posljedica činjenice da su djeca trebala obavljati poslove od svoje najranije dobi. Zbog ekonomskih razloga jednostavnost i primjena dostupnih materijala bili su primarni. Odjeća se izrađivala od domaće vunene tkanine ili grubog lanenog platna s vunenim dijelom iznutra i bila je veoma gruba i teška. Tijekom devetnaestog stoljeća pad cijene pamučnih tkanina promijenila je odjeću siromašnije djece tako da su pred kraj stoljeća djeca na selu nosila pamučnu ljetnu odjeću, noćne haljine i donje rublje.

[25] Marshal, 2008. : 22- 26

2.6.2. Dječja odjeća odražava obiteljsko bogatstvo (1820. – 1880.)

Tijekom devetnaestog stoljeća i još dugo u dvadesetom stoljeću djeca su bila veliki trošak i veliki dio kućnog budžeta odvajao se za njih, a posebice kod siromašnih obitelji. Često, kako bi obitelji uštedjele, djeca su tijekom zime morala ostati u kući jer nisu imala toplu odjeću za izlazak. Odjeća ostale djece odražavala je obiteljski ekonomski status. U 19. stoljeću kultura konzumerizma fokusirala se na obitelj i dom. Ženska i dječja odjeća postala je statusni simbol pokazujući razinu prosperiteta koju je priskrbio muškarac svojim prihodom od posla. Kupujući stvari za svoju djecu roditelji su to smatrali investicijom u svoju budućnost. Ideja i tendencija da se dječja odjeća izrađuje jednostavnije od odjeće za odrasle izgubila se tijekom 1920-ih. Kada je Francuska počela preuzimati ulogu modnog lidera nakon završetka Napoleonskih ratova 1815., njihov složen dizajn za dječju odjeću počeo se širiti u ostatak Europe.

Slika 19. Obiteljski portret, H. R. Miller, 1850.

Od sredine 1820-ih haljine za djevojčice imale su duže korzete i šire suknje, ali suknje su bile kratke i završavale su kod koljena. Dužina haljina za djevojčice razlikovala se od dužine haljina za žene, ali dizajn i detalji bili su gotovo identični. Suknje su sadržavale dekoracije kao što su volani na porubu, raznobojni vezovi ili ukrasi od vrpci. Haljine su imale visoke ovratnike, a one za specijalne prilike ostavljale su ramena nepokrivena. 1820. i 1830. rukavi su postajali sve duži i sve širi.[26]

[26] Ewing,1982. : 63-94

Slika 20. Haljina iz 1885. od svile i pamuka za djevojčicu između 8 i 10 godina, The Metropolitan Museum of Art

Mala djeca oba spola još su uvijek nosila haljine širokih ovratnika i kratkih rukava. Ispod haljine još uvijek su se nosile hlače, ali oko 1850-ih one postaju toliko kratke da više nisu bile vidljive ispod suknje. Umjesto toga podsuknja s vezom ili ukrašena čipkom bila je vidljiva odozdo. Pregače su uglavnom služile da se zaštite od prljavštine, no one postaju modna odjeća ukrašena volanima ili čipkom oko rubova na način da haljina ispod bude vidljiva.

Sredinom stoljeća djevojke ponovo počinju nositi korzete. Haljine su šivane sa širokim suknjama i niskim spuštenim strukom. 1840-ih djevojčice su trebale od četiri do osam podsuknji koje bi im držale punoću suknje. Takve su haljine bile vrlo teške za nositi. Od 1850-ih do kraja 1860-ih nose se krinoline čije su podsuknje imale obruče. U 1860-ima i dva desetljeća kasnije bilo je popularno nositi košulju i suknju s malom jaknicom, a u 1870-ima postala je popularna princeza haljina napravljena bez šavova između gornjeg dijela – bluze i suknje. Suknje su mogle biti krojene u puni ili polukrug, ali često su princeza haljine bile uskoga kroja i završavale su jako kratkim naboranim volanom. U zadnjim godinama 1870-ih i u 1880-ima te haljine imale su poseban aranžman faldi ili nabora od tkanine na stražnjem dijelu haljine što je odgovaralo ženskim turnirima .[27]

[27] Peacock, 2913. :66,77

Slika 21. Haljina za dječake iz 1850., V&A Museum of Childhood

U prvoj polovici 19. st. djeca su često izlazila bez pokrivala za glavu, dok se sredinom stoljeća i od dječaka i od djevojčica očekivalo da pokriju glave. Ženski šeširi (*bonnets*) bili su popularni kod djevojčica i kape za dječake, dok su oni školske dobi nosili cilindre. U 1840-ima i 1850-ima slamnati šeširi s obodom prema gore bili su popularni kod dječaka. Početkom 1860-ih djeca su često nosila male okrugle šešire napravljene od pusta ili baršuna zimi, a od slame ljeti.

Za izradu dječje odjeće birale su se guste i teške tkanine. Najčešće su se koristile one pamučne, zatim svila, baršun i vuna. Paleta boja sezala je od onih tamnijih kao što su smeđa i tamnoplava ili kontrasti između crvene i crne. Karirani uzorci bili su popularni od 1840-ih do 1870-ih, posebno *tartan* uzorci. Bijela se nastavila koristiti kod haljina djevojčica, a osim bijele koristile su se pastelne boje.[28]

Praksa odijevanja mlađih dječaka u haljine se nastavila, a s time i upotreba donjeg rublja i podsuknji i dugih gaća. Haljine za dječake najčešće su bile rađene u žarkim bojama, za razliku od onih djevojčica i često se pretjerivalo s detaljima poput pojaseva i metalnih gumbi. Primjer jedne takve haljine je artefakt izložen u Londonskom muzeju V&A Museum of Childhood (slika 21.). Haljina je napravljena od crvene vune i presječena vertikalno i vodoravno s crnim ukrasnim trakama te ima pleteni ukrasni konop oko struka. [29]

[28] Joanne B.(Editor-in-Chief) Eicher, Gillian(Editor) Vogelsang-Eastwood, 2010. :464
[29] Sarah Wood, Museum of Childhood, V & A publishing, London, 2012. : 55

Nakon što je skeleton odijelo izašlo iz mode, dob u kojoj su dječaci mogli nositi hlače se povećavala. U 1840-ima i 1850-ima hlače su se nosile od 5. ili 6. godine, ali u 1860-ima tek kad navrše 9 ili 10 godina. Do četvrte godine dječaci su nosili košulje do koljena sa širokim hlačama. Poslije je došao period tunika i suknji te kratkih hlača koje su do sredine stoljeća bile do koljena. Alternativa su bili prsluci s nabranom suknjom i bluzom.

Jasna interpretacija odjeće dječaka koja se sastojala od bluze i suknje do relativno kasnih godina povukla je jasnu podjelu dječakova života između javne muške sfere i privatnog ženskog svijeta u okrilju doma. Sve dok je dječak više vremena provodio kod kuće, majka je ukazivala njegovom odjećom da on pripada sferi doma. Kada dječak napušta dom radi škole, da se pripremi za svoje buduće obaveze muškarca, smatran je dovoljno zrelim da odjene hlače. Većinu 19. stoljeća stariji su dječaci nosili hlače i košulje te kratke jakne u određenim bojama koje su ovisile o njegovoj školi.

Slika 22. Little Lord Fauntleroy odijelo iz 1885., The Metropolitan Museum of Art

Tijekom 19. stoljeća muška se odjeća pojednostavnila i uglavnom su se nosila odijela od tamne vune. Ukrašene haljine djevojčica postale su model za svečanu odjeću dječaka koju su nosili u posebnim prilikama. U to vrijeme zbog kolonijalizma dječaci su se odijevali u dotad vrlo neobična odijela koja su bila inspirirana povijesnim epohama egzotičnih krajeva. Najduže se zadržalo rusko odijelo inspirirano ruskim folklorom. Dječaci u škotskim kockastim tkaninama i tartan uzorcima bili su dio mode iz 1840-ih.

Mali Lord Fauntleroy odijelo kasnije je bila vrlo popularna odjeća. Ovo je prvi primjer utjecaja popularne kulture na dječju odjeću. Mali Lord bio je glavni lik romana 1885. koji je napisao Frances Hodgson Burnett, dok su ilustracije Reginalda Bathursta Bircha pokrenule trend nošenja Fauntleroy odijela.

U romanu se opetovano pojavljuje opis odjeće malog Lorda: „*...jednako simpatičan, veseo i hrabar momak u plavome odijelcu i s crvenom mašnom oko vrata.*

Ne sjeća se da je ikada vidio takav prizor: brze noge malog lorda, u hlačama do koljena i crvenim dokoljenicama, kako kreću na početni znak.” [30]

Slika 23. Ilustracija Reginalda B. Bircha

Odjeća se sastojala od odijela od baršuna, kratke jakne, čipkastog ovratnika, kratkih hlača – bermuda koje pokrivaju koljena. Fauntleroy odijelo bila je svečana odjeća dječaka sredinom 1880-ih do kraja stoljeća. 1870-ih nose se bermude u ravnoj verziji koja je dosezala do ispod koljena napravljene od vune ili izdržljive pamučne tkanine kao svakodnevna odjeća u kombinaciji s kratkom jaknom bez ovratnika. Stariji su dječaci uz to odijelo nosili i prsluke.[31]

Slika 24. Edvard VII od Engleske,Winterhalter 1846.

Među popularnim svečanim odijelima bila su ona inspirirana uniformama koja su imala istaknutu poziciju. Zamijećeno među njima bilo je mornarsko odijelo, odijelo s ovratnikom srednje veličine i bermudama ili kratkim hlačama. U kasnom 18. st. dječaci su se odijevali u široko skeleton odijelo sve u jednom outfitu, vjerojatno zbog ideje da se djeca moraju kretati slobodno. Slika 24. iz 1846. prikazuje Edvarda VII od Engleske kao djeteta odjevenog u mornarsko odijelo, pretpostavlja se da je to pokrenulo trend.

[30] Frances Hodgson Burnett, Mali Lord Fountleroy, Školska knjiga, Zagreb 2013.
[31] Marshall, 2008. : 118

Slika 25. Mornarsko odijelo od pamuka iz 19. st., V&A Museum of Childhood

Odijelo na slici odgovara odijelima mornara koji su plovili na Victoria and Albert jahti: bijelo s duljim hlačama i širokom bluzom s plavim ovratnikom i manšetama. Moda je sadržavala nacionalne elemente i, kad se proširila u Njemačku, ondje je plavi *Kiel* dizajn postao najpopularniji zbog luke Kiel koja je simbolizirala njemačku budućnost na moru. Mornarska odijela radila su se u različitom dizajnu i od tkanina različitih cijena i oko 1890. pojavila su se u verziji sa suknjom za djevojčice te su se proširila u društvu. Hlače su se često kopčale za bluzu i odijelo često nije bilo usko oko struka. Imalo je posebne otvore za ruke nasuprot uskim samostojećim ovratnicima tipičnim za formalnu modu, imala je ugodan otvor za vrat. Hlače su često završavale ispod koljena što je davalo slobodu u kretanju.[32]

Školske uniforme potječu iz 16. stoljeća iz engleskih škola i bile su uvedene zbog siromašne djece kako se ne bi razlikovala od djece dobrostojećih roditelja. U 19. stoljeću tzv. javne škole (za one privatne se plaćala školarina) također su usvojile primjenu uniformi. U svim školama koje su prihvatile uniforme, bile one javne ili privatne, smatralo se da uniforma kao odjeća doprinosi disciplini i redu. Nošenje uniforme bio je znak pripadnosti određenoj školi, ali i naglašavalo je djetetovu obavezu za uzorno vladanje i poštivanje školskih pravila. U Engleskoj, Škotskoj, Irskoj, Njemačkoj i Austriji utjecaj vojnih uniformi bio je čest. U Francuskoj 1870-ih radno zaštitno odijelo modelirano prema crkvenoj haljini upotrebljavano je u školi i ta se navika proširila na Belgiju, Italiju, Portugal i Španjolsku. U nordijskim zemljama, Švicarskoj i Nizozemskoj većina škola nije imala uniforme. Školske kape bile su zastupljenije nego kompletne školske uniforme.

[32] Joanne B.(Editor-in-Chief) Eicher, Gillian(Editor) Vogelsang-Eastwood, 2010: 463

U zadnjoj četvrtini 19. stoljeća odjeća dječaka postala je formalnija. Uske ukrojene jakne zamijenile su košulje s *Eton* ovratnikom koji je originalno bio dio školske uniforme prestižne škole Eton Collage blizu Windsora u Engleskoj. Taj bijeli široki rastezljiv ovratnik sezao je visoko po vratu i vrlo često mašna ili kravata bile su vezane ispod njega. Eton ovratnik bio je proširen izvan Engleske i to ne samo kao školska uniforma. Golf odijelo s *Norfolk* jaknom nazvanom po Dukeu od Norfolka, još je jedna popularna odjeća dječaka u kasnim godinama 19. stoljeća. Sportska, ali još uvijek lijepo ukrojena. *Norfolk* jakna imala je jednostruko kopčanje, djelomično ušiven pojas i „o“ falde, a najčešće se izrađivala od tvida. Prvo je bila dizajnirana za lovce dozvoljavajući im dobru pokretnost ruku, a postala je moda za dječake u 1870-ima.[33] [34]

Slika 26. Dječak u školskoj uniformi s Eaton ovratnikom

[33] Joanne B.(Editor-in-Chief) Eicher, Gillian(Editor) Vogelsang-Eastwood, 2010. :464 - 465
[34] Ewing, 1982. : 112-125

2.7. Odjeća služi djetetu

2.7.1. Zdravlje i higijena na prvom mjestu (1880. - 1910.)

Početkom 1880-ih medicinski pogledi na higijenu i zdravlje postali su sve utjecajniji. Dječja odjeća za ljetne praznike na moru bila je opisana u modnim časopisima. Praznici su bili dio buržoazijskog životnog stila tako da su još uvijek prije svega roditelji imali utjecaj na izbor odjeće za djecu. Budila se polako svijest o tome da bi se djeca trebala oblačiti za njihovo dobro u odjeću koja im omogućuje aktivnosti i što slobodnije kretanje. Dizajn i materijal za dječju odjeću postali su glavna tema mnogih debata kada su se društva, koja su radila na promjeni odijevanja u mnogim zemljama, zalagala za zdravu i higijensku odjeću za žene i djecu. I najraniji primjer kako se to stavilo u praksu je izostavljanje dubokih ovratnika na haljinama najmanje djece i krajem 1880-ih kratke rukave zamjenjuju dugi topliji rukavi.

Isto tako raspravljalo se o prednostima pamuka naspram vune. Prednosti vune vidjele su se u upijanju vlage jer je znoj smatran otrovom kojeg treba držati dalje od dječje nježne kože. Tako su manja djeca često nosila usku vunenu odjeću. S druge strane pamuk je smatran dobrim materijalom jer se mogao prati na veoma visokim temperaturama. Bijela odjeća smatrana je osobito higijenskom jer je prljavština bila odmah vidljiva. Krajem stoljeća bijele su pamučne tkanine dominirale u izradi donjeg rublja i ljetnih haljina. Bijela se također koristila za odijela za male dječake, koja su imala kratke hlače i jaknu s ovratnikom od čipke. Bijele haljine i pregače bile su zajedničke za djevojčice svih slojeva društva osim onih najsiromašnijih. U radničkoj klasi bijela čista pregača bila je znak poštovanja.[35]

[35] Joanne B.(Editor-in-Chief) Eicher, Gillian(Editor) Vogelsang-Eastwood, 2010. :464

Slika 27. Haljina od vune i satena sa *smocking* vezom iz 1890.,V&A Museum of Childhood

Tijekom 1890-ih bogato izrađeni rubovi na haljinama zamijenjeni su onim jednostavnijima koji su završavali do ispod koljena, a na ramenima bi se šivali volani ili falde. Ramena su trebala nositi težinu odjeće kako bi tijelo s druge strane bilo slobodno za kretnju, oslobođeno od uske odjeće. *Smocking* vez koji je omogućavao rastezanje haljine bio je omiljen na takvoj odjeći jer je osim dekorativne imao i praktičnu ulogu da kontrolira širinu haljine. Ogrtače sa *smocking* vezom nosili su i dječaci kao zaštitnu odjeću na regularnu odjeću. Ti su ogrtači za dječake napravljeni po uzoru na košulje engleskih poljoprivrednika zvane *smocks* i postale su trend zbog interesa za folklor.

Interes za sportom i životom u prirodi porastao je krajem 19. stoljeća i to je utjecalo na izgled dječje odjeće. Djevojčice školske dobi često su nosile suknje i košulje kada su sudjelovale u vanjskim aktivnostima, a za gimnastiku su nosile tuniku i kratke široke hlačice koje su se stezale vrpcama na krajevima. Ručno pletena gusta pletiva nosila su se za vanjsku upotrebu i bila su veoma popularna. [36]

[36] Ewing,1982. : 126. -135.

2.7.2. Funkcionalan dizajn za dijete aktivno u igri

Kada su se zemlje zapadne Europe oporavile od Prvoga svjetskog rata nastao je veliki društveni interes za djecu. Diskutiralo se kako bi se mogao unaprijediti potrošan i slab materijal za dječju odjeću uključujući činjenicu da je odjeća za djecu bila skupa i trebala se očuvati za vrijeme korištenja. U siromašnijim obiteljima nošena odjeća odraslih bila je često prekrojavana za djecu. Ponekad u hladnijim podnebljima djeca su trebala čekati svoj red za izlazak iz kuće na zimu jer je kućanstvo posjedovalo samo jedan kaput za van. Norme koje sadrže odgovarajuće uvjete za moderno dijete djelomično su se formirale kroz debate o prikladnoj kvaliteti dječje odjeće. Na djecu se gledalo kao na buduće građane koji bi trebali stvoriti moderno društvo, pa je isto tako njihov odgoj bio tema različitih debata. Dječji psiholozi konstatirali su da se dijete najbolje razvija kroz aktivnosti i igru. Bazirano na takvim stajalištima predlagalo se da dizajn dječje odjeće dopušta djeci slobodno kretanje i mogućnost da se bez poteškoća odijevaju sami. Ideja da odjeća koja steže ometa emocionalni razvoj i da takvi događaji u djetinjstvu mogu uzrokovati traume dovela je do diskusije o nužnosti velikih otvora na dječjoj odjeći kako bi se djeca mogla oblačiti lagano bez zapinjanja. Mišljenje da bi djeca trebala biti zadovoljna sobom postaje sve važnije. Počinju se koristiti zatvarači na dječjoj odjeći kako bi se ona njome mogla služiti sama. [37]

Slika 28. Katalog dječje odjeće iz 1920. – 1921.

[37] Joanne B.(Editor-in-Chief) Eicher, Gillian(Editor) Vogelsang-Eastwood, 2010. : 465

Takvi stavovi prema odgoju dobili su još veću važnost nakon Drugog svjetskog rata, iako su bili formirani već 1910. U međuratnom razdoblju prošireni su obiteljskim časopisima, najviše u srednjem sloju društva koje je dotad obuhvaćalo uredske radnike. Ideja da dijete treba biti slobodno i aktivno realizirana je u odjeći napravljenoj od laganog pletiva. *Jersey* odijela s kratkim hlačicama i tunikama za dječake i suknjama za djevojčice smatrali su se modernim u 1920-ima. Pletivo je također upotrebljavano za duge vunene čarape koje su se sužavale na krajevima gdje su se zakopčavale. Nova odjeća za malo dijete došla je iz SAD-a 1920-ih, a to je bilo kombinezon-jednodijelno odijelo za igranje sa *baggy* gaćicama i kratkim pojasom.

Slika 29. Patchwork haljina iz 1944., V&A Museum of Childhood

Strast za svježim zrakom i sunčanjem utjecala je na dječju modu kasnih 20-ih i 30-ih. Roditelji su savjetovani da odijevaju svoju djecu što manje i što laganije ljeti dok je još sunce smatrano zdravim. Taj interes za ležernim utjecao je na modu. Široka i lagana odjeća za plažu označila je prihvaćanje hlačica za djevojčice po prvi puta, ali samo kao neformalnu odjeću. Za djevojčice kratke hlačice isto su tako nova odjeća često kombinirana s vestom ili košuljom. U reklamama 1930-ih i 1940-ih dječaci i djevojčice nosili su radno odijelo od *dungaree* – grube indijske pamučne tkanine (kasnijim bojanjem tkanine u plavo naziva se traper) koja se predlagala kao odjeća za igranje. Mnoga djeca nisu imala posebnu odjeću za igranje, već bi to bila njihova premala ili stara iznošena odjeća.[38]

Uobičajena odjeća za djevojčice bila je haljina ili šos i košulja, isto kao i veste i kardigani. 1920-ih haljine su bile kratke s produženim gornjim dijelom, malom suknjom i pojasom u struku. Početkom 1930-ih struk je ponovo u prirodnom položaju, a ponekad i povišen.

[38] Ewing, 1982.: 148-160

Gornji dijelovi nisu bili preuski, a suknje su bile s naborima. Haljine kratkih rukava s cvjetnim uzorkom ili karirane haljine za ljeto te jednostavne vunene haljine s dugim rukavima za zimu bile su tipične. Haljinice su često imale bijele ovratnike i orukvice. Djevojčice određenog godišta nosile su određenu duljinu suknje. Iznad koljena za mlađe djevojčice i na pola lista za starije.

Dječaci školske dobi često su nosili kratke hlače ili obične hlače od flanela, košulju i pulover ili vestu i blejzer. *Lumber* jakna i duža popelin jakna sa zatvaračem i gumom u struku namijenjena je za hladnije vrijeme. Trenčkot ili vojnička kišna kabanica također je bila popularan odjevni predmet. Do sredine 30-ih hlače su često završavale iznad koljena. Također, pumperice-vrećaste kratke hlače postaju popularne i podsjećaju na modele u 50-ima. Njihova duljina učinila je duge vunene čarape i potkošulje nepotrebnima. Umjesto toga dječaci su mogli nositi čarape do koljena. Kasnije u 1950-ima i duge i kratke hlače postale su prihvatljive za dječake svih uzrasta.

Slika 30. Fotografija evakuacije tijekom II. svjetskog rata

Pri kupnji odjeće često se uzimala minimalno jedan broj veća kako bi se dijete moglo kretati i rasti u njoj. Pamučne tkanine koje se lako održavaju bile su preporučljive za izradu dječje odjeće kao i tamne boje koje nisu očito pokazivale prljavštinu. Iskustva o održavanju i vođenju domaćinstva izražavala su se u okviru debata o dječjoj odjeći od žena srednje klase ili domaćica kojima je bio cilj proslijediti i podijeliti savjete o odjeći majkama radničke klase. One su za svoju djecu željele jednostavnu praktičnu odjeću. Neka odjeća šivana tijekom Drugoga svjetskog rata najviše je odgovarala tim idejama budući da je nedostatak resursa

u to vrijeme dovodio do planiranja dizajna s nekoliko detalja u svrhu najboljeg iskorištenja i štednje tkanine. Taj utjecaj praktičnosti i jednostavnosti bio je vidljiv u dječjoj odjevnoj industriji zapadne Europe za vrijeme i nekoliko godina poslije Drugoga svjetskog rata.[39] [40]

[39] Joanne B.(Editor-in-Chief) Eicher, Gillian(Editor) Vogelsang-Eastwood, 2010. : 466-467
[40] Ewing, 1982. : 148-160

2.7.3. Modno osviješteno dijete

U pedesetim i šezdesetim godinama dvadesetoga stoljeća bilo je uobičajeno da se dječja odjeća izrađuje kod kuće iako je gotova industrijski proizvedena odjeća bila dostupna i mnogo ranije. Industrijska proizvodnja dječje odjeće započela je već krajem 19. stoljeća. Neke su tvornice uskoro počele proizvoditi i kvalitetniju odjeću modernoga dizajna kao što su haljine i kaputi za djecu dobrostojećih obitelji, dok su se drugi proizvođači bazirali na proizvodnji jednostavne odjeće koja je imala malu proizvodnu cijenu i bila je dostupna za djecu iz radničke klase.

Količina proizvedene odjeće brzo se povećavala od 1930-ih nadalje i cijena proizvodnje je padala isto kao i tržišna cijena proizvedene odjeće. Neki su proizvođači počeli reklamirati odjeću visoke kvalitete po vrlo niskim cijenama kako bi ona bila dostupna svima. U isto vrijeme robne kuće u SAD-u izašle su s kampanjom kako bi izbor dječje odjeće trebalo prepustiti djeci samoj. Ta se ideja ubrzo proširila i na zapadnu Europu, pa su se u reklamama sredinom 30-ih mogla vidjeti modno osviještena djeca. U 40-ima najveći nordijski proizvođač, Algots, apelirao je na majke da puštaju svoju djecu da sama izaberu tkaninu i dizajn za svoju odjeću. U 50-ima je marketing otišao korak dalje i uz svaki kupljeni komad odjeće djeca bi dobila dar.[41]

Slika 31. Haljina za djevojčice napravljena prema liku Alise iz romana Alisa u zemlji čudesa, 1940. – 1980., V&A Museum of Childhood

Još jedan utjecaj na djecu kao potrošače bio je povezivanje dječje odjeće s popularnom dječjom kulturom. U dvadesetima i tridesetima Disneyjevi likovi iz crtića i filmova poput Mickeyja Mousea, Donalda Ducka i Snjeguljice pojavljuju se kao printevi na tkanini za dječju odjeću. Haljina s pregačom iz Alise u zemlji

[41] Marshal, 2008. :36-44

čudesa bila je jedna od prvih odjevnih predmeta koji je bio izrađen na temelju filma. Mnogo značajniji utjecaj imala je mlada filmska zvijezda Shirley Temple. Kopije haljina i kaputa koje je nosila u filmovima izvozila je industrija u SAD-u. Shirley je bila utjelovljenje

Slika 32. Shirley Temple

ljupkosti i modni uzor za sedmogodišnje djevojčice. Njezine su haljine bile veoma kratke s puf rukavima i širokim ovratnikom bez kragne, često ukrašavane vezovima i kopčanjima sprijeda cijelom dužinom. Takve su se haljine lagano oblačile te su i zbog toga bile praktične, a i uklapale su se u koncept aktivnog djeteta. [42]

Druga odjevna kombinacija koja je bila proizvod medija koji su reklamirali modno osviješteno dijete aktivno u igri je kauboj odijelo, veoma popularno u SAD-u 50-ih kada su se mnogi western filmovi i animirani filmovi počeli prikazivati u Europi.

Sredinom 50-ih pokrenuta je moda za tinejdžere i počela je proizvodnja odjeće za djecu između 7 i 10 godina sličnog dizajna. *Cool* izgled za mlađe dječake bio je inspiriran odjećom mladih kao što su traperice i crna kožna jakna. Ostale jakne radile su se u uniseks dizajnu. Duffle kaput s vestom visokog ovratnika (dolčevitom) i uskim trapericama bio je modni izražaj i djevojčica i dječaka sredinom 50-ih kada je izražavanje mladosti bilo važnije od izražavanja spolne različitosti. U šezdesetima poveznica između pop glazbe i

[42] Marshall, 2008. :36-44

odjeće mladih bila je jasno vidljiva. Kao primjer tu je *rufer* uska jakna duplog kopčanja s metalnim gumbima za dječake inspirirana Beatlesima.

U 50-ima i 60-ima upotreba sintetičkih vlakana uvelike je promijenila stav o dječjoj odjeći. Za vrijeme nošenja popravci, krpanja i produživanja više nisu bila potrebna za izdržljive sintetičke čarape ili hlače od mješavine vune i sintetike. Hlače i majice dječaka, haljinice djevojčica kao i zimska odjeća poput kombinezona i jakni s punjenjem izrađenih od sintetičkih materijala lako su se prali i brzo sušili tako da su se djeca mogla uprljati bez upadanja u nevolje. U 60-ima se lycra počela koristiti kako bi se odjeću učinilo elastičnom što je odgovaralo djeci u igri i omogućavalo im slobodan pokret. Traper tkanina, mekani rastezljiv velur u jarkim bojama, kratke jednostavne haljine A kroja, lagana odijela od samta s proširenim nogavicama u zvono i uniseks kombinezoni sa zatvaračem s prednje strane bili su sigurni sastojci za neformalnu mladenačku modu i djece i odraslih krajem 60-ih i početkom 70-ih.

U osamdesetima na izgled dječje odjeće uvelike je utjecao sport. U osamdesetima veliki *T-shirtovi* i hlače za rekreativno trčanje izrađene od laganog pletiva često su se nosili kao svakodnevna odjeća. Krajem stoljeća sve je više logotipova sportskih brendova bilo otisnuto ili izvezeno na svakidašnjoj dječjoj odjeći.

Slika 33. Burbery kampanja 2009.

Odjeća s likovima iz filmova i crtića bila je poseban fenomen krajem 20. stoljeća. Trend povezivanja odjeće s popularnom dječjom kulturom bio je isto tako prisutan i u početku 21. st. kao i danas. Primjerice, tržište preplavljeno kolekcijom odjeće za djecu koja je također inspirirana likovima iz Disneyjeva animiranog filma „Frozen“.

U početku 21. st. brendovi visoke mode rade kolekcije za djecu. Ta je odjeća bila rađena po uzoru na odjeću odraslih istoga brenda. Dječja odjeća proizvodi se u različitim stilovima i različitim cjenovnim razredima pružajući tako količinu izbora kao nikad do sad.

Isto tako tržište je veoma spolno diferencirano. Odjeća djevojčica i dječaka skoro uvijek se razlikuje kad je u pitanju dizajn i boja. Pastelne i jarke boje su za djevojčice, a tamnije bež i sive za dječake iako se koloriti kolekcija mijenjaju iz sezone u sezonu. Isto tako i piktogrami na dječjoj odjeći podijeljeni su prema spolovima. Često se odjeća poput traperica, kratkih hlača i t-shirta ne razlikuje između djevojčica i dječaka, jedino su verzije za dječake šire, a one za djevojčice više prate liniju tijela.

U razdoblju napretka zapadne Europe tijekom 20. stoljeća razvijala se konfekcijska industrija (*ready-to-wear*), a time su se povećali i kapaciteti za proizvodnju dječje odjeće koji rastu i danas. *JIT* (*just-in-time*) koncepcija proizvodnje odjeće danas omogućava praćenje trendova i plasiranje proizvoda u dućane za samo dva tjedna. Svako se dijete smatra bogatim potrošačem budući da ga se uči da svoju odjeću bira samo od najranije dobi pa se tako velika pažnja pridaje promociji brendova odjeće koja će privući dječju pažnju.

Danas se svakodnevnim napretkom svih tehnologija omogućava razvoj i izrada dječje odjeće koja ima niz svojstava poput otpornosti na prljavštinu, prilagodbu različitim vremenskim uvjetima, sposobnost praćenja vitalnih funkcija ugradnjom mikroračunala itd. Ugradnjom različitih senzora i mikroračunala dobivamo inteligentnu odjeću koja može pratiti vitalne funkcije djeteta, njegov položaj i aktivnosti.

Slika 34. Inteligentna odjeća za dojenče

Unatoč dostupnosti različitih materijala i tkanina danas se sve više teži k tome da se dječja odjeća proizvodi od onih prirodnih koji su izrađeni od ekološki uzgojenih vlakana bez tretiranja različitim bojilima i kemikalijama koje bi mogle naštetiti djetetu. Unatoč utjecaju različitih trendova, sve se više zalaže za to da odjeća prvenstveno bude ugodna djeci, a onda da ima estetsku funkciju.[43]

[43] Ewing,1982. : 161-180

3. Stvaranje kolekcije odjeće za djevojčice

3.1. Dizajn i projektiranje

Sam dizajn kao i projektiranje dječje odjeće moraju biti prilagođeni djetetu i njegovoj dobi te njegovu psihomotornome razvoju. Osim odabira tkanine važno je obratiti pozornost na odabir načina kopčanja, detalja bilo funkcionalnih ili estetskih koji ne smiju smanjiti udobnost odjeće ili predstavljati opasnost za dijete.[44]

U određenim državama postoje standardi koji određuju sam dizajn i odabir materijala. Primjerice obraća se pozornost na kemijsku toksičnost bojila, grube i oštre završetke, gumbe, vezice itd. Upozorava se na to da bi svrha dizajna trebala biti i udobnost, a ne samo estetika.

Kao inspiracija za izradu kolekcije za djevojčice proljeće/ljeto služili su detalji s dječjih povijesnih kostima, dok je udobnost uzeta kao temeljna karakteristika u projektiranju i izradi kolekcije. Odjevni predmeti izrađeni su od pamučnih materijala plavih, žutih, roza, zelenih pastelnih boja i obogaćeni motivima zvjezdica.

Za izradu kolekcije korištene su dvije vrste pamučnih tkanina i jedno pamučno pletivo. Pastelno žuti popelin koji se uglavnom koristi za izradu muških i ženskih košulja činio se kao dobar izbor za izradu laganih haljinica za djevojčice kao i nečupavljeno pamučno pletivo – *felpa* blijedo roza i zelene boje. Mekani svijetloplavi *denim* izabran je za izradu hlača i jakni.

[44] M. Vinković, Orijentacijske crte u likovnom projektiranju odjeće, Tekstil 52 (8),2003. str.357-367.

Slika 35. Projekt izrađene haljine

Slika 36. Projektni crtež

Slika 37. Projektni crtež

Slika 38. Projektni crtež

Slika 39. Projektni crtež

Slika 40. Projektni crtež

Slika 41. Projektni crtež

Slika 42. Projektni crtež

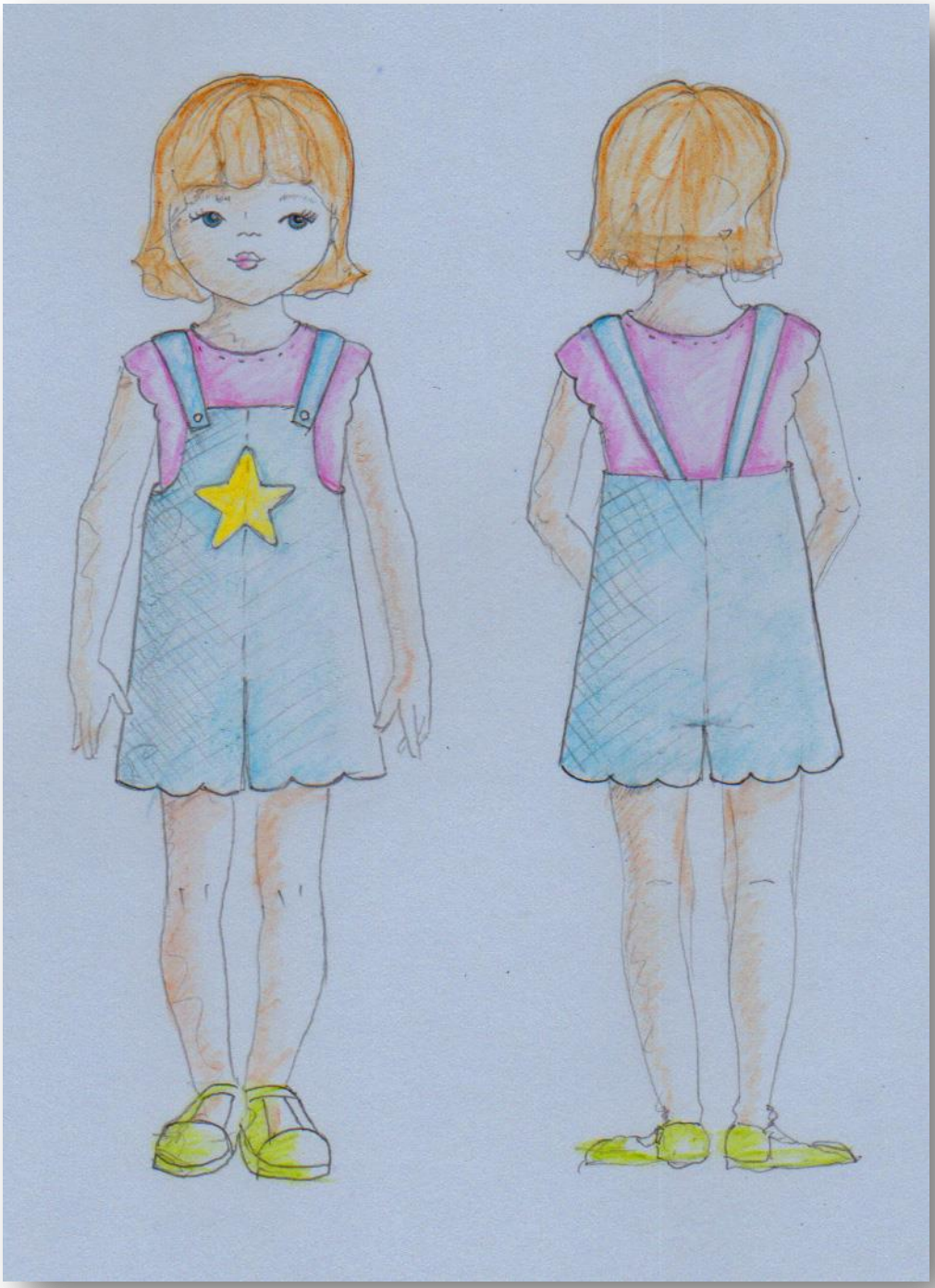

Slika 43. Projektni crtež

Slika 44. Projektni crtež

Slika 45. Projektni crtež

Slika 46. Projektni crtež

Slika 47. Projektni crtež

Slika 48. Projektni crtež

Slika 49. Projektni crtež

Slika 50. Projektni crtež

Slika 51. Projektni crtež

Slika 52. Projektni crtež

3.2. Konstrukcija

Konstrukcija dječje odjeće u osnovi se ne razlikuje od one za odrasle. Razlike postoje u bitno drugačijim odstupanjima mjera između veličina i njihovu odražavanju na konstrukciju. Te razlike nisu jednake za svaku dječju dob. U razvoju dječjeg tijela razlikuju se tri razdoblja koja, ovisno o tome da li se radi odječacima i djevojčicama, pokazuju manja ili veća odstupanja u pojedinim mjerama. Tijelo dječaka i djevojčica rođenjem je približno istih mjera, a i vrijeme ranog djetinjstva pokazuje uglavnom manja odstupanja u razvoju. Tek u središnjem razdoblju djetinjstva dolazi do većih razlika u razvoju tijela i njegovih mjera, dok su u razdoblju puberteta te promjene naročito izražene.

Hrvatske norme (HRN) određuju označavanje veličina za dječju gornju odjeću na osnovi godina života i tjelesne visine što je posve zastarjelo, i po načinu označavanja, a još više po mjerama koje se tako dobiju. Pokazalo se da su odstupanja između tjelesne visine i ostalih mjera manja nego li između tjelesne visine i godina života. Zbog toga je danas u svijetu uobičajeno povezivati tjelesne mjere djeteta, a time i konstrukciju njihove odjeće, uz visinu tijela, a ne uz godine života kao što je u hrvatskim normama. Godine života rijetko se navode, i to obično samo približno. Današnji novi svjetski standardi za označavanje veličina čak određuju u srednjoj i završnoj fazi djetinjstva tri tipa razvijenosti tijela, slično kao i u odraslih.

3.3.1. Konstrukcija modela haljine bez rukava za djevojčice

Glavne tjelesne mjere		½	1/4	1/8	1/10	1/20
Tv Tjelesna visina	122	61	30,5	15,25	12,2	6,1
Og Opseg grudi	62	31	15,5	7,63	6,2	3,1
Os Opseg struka	57	28,5	14,25	7,13	5,7	2,85
Ob Opseg bokova	68	34	17	8,5	6,8	3,4

Tablica br. 1 glavne tjelesne mjere

Konstrukcijske mjere			**Dodatak**
Do Dubina orukavlja		1/10 Og+7,5 do 8 cm	+1 do 2 cm
Dl Duljina leđa		1/Tv – 1 cm	
Vb Visina bokova		Dl + Do (bez dodatka)	
Dk Duljina kroja		Vb + 9 do 10 cm	
Švi Širina vratnog izreza		1/20 Og + 2 cm	
Vpd Visina prednjeg dijela		Dl + 1/20 Og – 1 cm	
Šl Širina leđa		1/8 Og + 3,5 do 4 cm	+ 1 cm
Šo Širina orukavlja		1/8 Og – 0,5 cm	+ 2 do 3 cm
Šg Širina grudi		1/4 Og – 3 do 3,5 cm	+ 1,5 cm
Šl + Šo + Šg		1/2 Og	+ 3,5 do 5,5 cm
1/2 Og			
Udobnost nošenja na 1/2 kroja		4,5 cm	

Tablica br. 2 konstrukcijske mjere

1 je početna točka, povući okomitu crtu. Točka 1 je vrh stražnje sredine i označava mjesto sedmog vratnog kralješka na tijelu. 1 do **2** mjeriti dubinu orukavlja. 1 do **3** mjeriti duljinu leđa. 1 do **4** mjeriti visinu bokova. 1 do **5** mjeriti duljinu kroja. Iz točaka 1 i 5 povući kraće vodoravne crte lijevo, a iz točaka 2, 3 i 4 dulje vodoravne crte lijevo. 2 do **6** mjeriti širinu leđa. 6 do 7 mjeriti 2/3 širine orukavlja. Ostaviti razmak između točaka 7 i **8** približno 10 cm za odvajanje stražnjeg od prednjeg dijela. 8 do **9** mjeriti 1/3 širine orukavlja. 9 do **10** mjeriti širinu grudi. Provjeriti dužinu 8 do 10 i 2 do 7, što

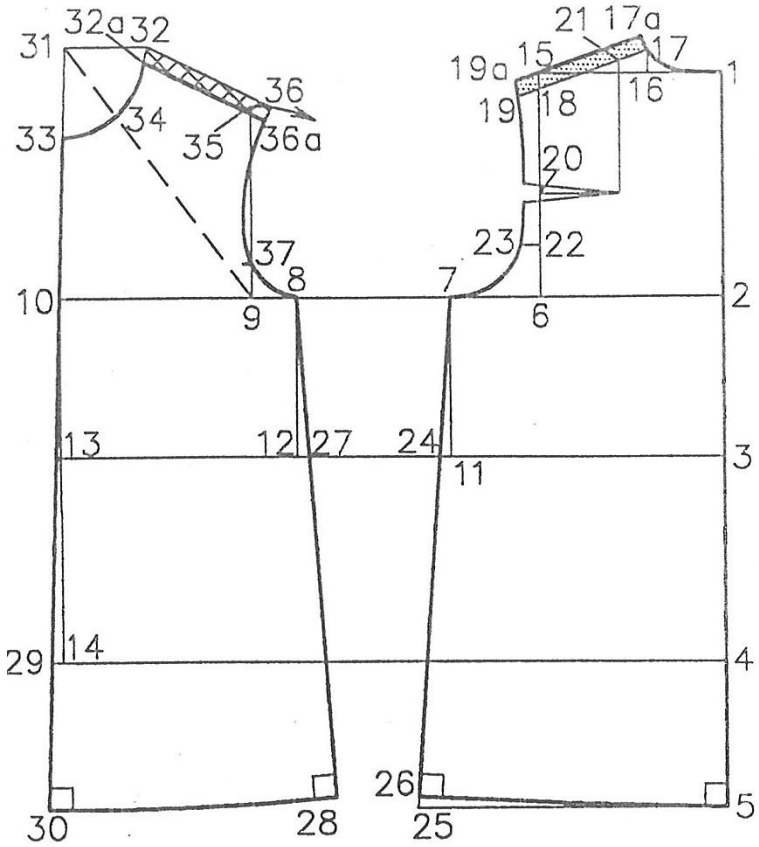

Slika 53. Konstrukcija temeljnog kroja haljine za djevojčice

ukupno treba iznositi 1/2 Og + dodatak za udobnost nošenja (ukupno 32,5 do 34,5 cm). Iz točke 10 nacrtati okomitu crtu do visine bokova, od točaka 7 i 8 do visine sruka, iz točke 6 okomito do vodoravne crte iz točke 1, a iz točke 9 okomito gore. Označiti točke **11**, **12**, **13**, **14** i **15**. 1 do **16** mjeriti širinu vratnog izreza. Povući kratku okomitu crtu. 16 do **17** mjeriti 1,5 cm. Nacrtati okruglinu vratnog izreza od točke 1 do 17. 15 do **18** mjeriti 1 cm. Spojiti točke 17 i 18 i produljiti crtu lijevo. 18 do **19** mjeriti 1,5 cm za širinu ramena. **20** je 1/2 visine ramena stražnjeg dijela (6 do 18). Povući vodoravnu crtu desno.17 do **21** mjeriti 2 do 3 cm. Povući okomitu crtu do vodoravne crte iz točke 20. **22** je 1/2 dužine 6 do 20. Povući kratku vodoravnu crtu lijevo. 22 do **23** mjeriti 1,2 cm (točka sastava rukava stražnjeg dijela, SSR). Kod točke 20 mjeriti 0,5 cm gore i dolje. Necrtati oba kratka ušitka i produljiti crte lijevo od okomice približno 1,2 cm. Oblikovati orukavlje stražnjeg dijela. 11 do **24** mjeriti 0,7 cm. Spojiti točke 7 i 24 i produljiti crtu do duljine kroja. Označiti točku ***25***. Od 25 do **26** mjeriti 0,7 cm i oblikovati duljinu stražnjeg dijela. Od 12 do **27** mjeriti 0,7 cm.

Spojiti točke 8 i 27 i produljiti crtu do približne duljine kroja. 27 do **28** mjeriti dužinu 24 do 26 sa stražnjeg dijela. 14 do **29** mjeriti 0,7 cm. Spojiti točke 10 i 29 te produljiti crtu u oba smjera. Ta crta predstavlje prednju sredinu. 13 do **30** mjeriti dužinu 27 do 28 + 0,5 do 1 cm. Oblikovati duljinu

prednjeg dijela. 13 do **31** mjeriti visinu prednjeg dijela. Nacrtati vodoravnu crtu desno. 31 do **32** mjeriti širinu vratnog izreza + 0,5 cm. 31 do **33** mjeriti širinu vratnog izreza + 1 cm. Točku 31 spojiti s točkom 9. 31 do **34** mjeriti širinu vratnog izreza + 0,7 cm. Oblikovati okrugnlinu vratnog izreza prednjeg dijela (32, 34, 33). 9 do **35** mjeriti dužinu 6 do 18 – 1 do 1,5 cm (visina ramena stražnjeg dijela). Nacrtati luk iz točke 35, a sa središtem u točki 9. 32 do **36** mjeriti širinu ramena stražnjeg dijela (17 do 19). 9 do **37** mjeriti 1/4 širine orukavlja. 37 označava točku prednjeg sastava rukava (PSR). Za premještanje ramenog šava prema naprijed treba mjeriti 1 cm na prednjem dijelu prema dolje i nacrtati usporednu crtu te označiti točke **32a i36a**. Isti iznos koji je oduzet na prednjem dijelu treba dodati na stražnji, produljiti crtu vratnog izreza i orukavlja te označiti točke **17a** i **19a**.[45]

[45] D. Ujević, D. Rogale, M. Hrastinski, Tehnike konstruiranja I modeliranja odjeće, Zrinski d.d., Čakovec, 2004.: 264-265

3.3.2. Modeliranje

Projektni crtež modela haljine za djevojčice prikazan je na slici 35. Temeljni kroj se prilagođava projektnom crtežu i iz toga se vade krojni dijelovi. Prednji gornji dio sastoji se od dva krojna dijela (P2 i P3), a stražnji također od dva (S2 i S3) . Još je jedan krojni dio koji se proteže s prednjeg prema zadnjem (1). Donji dio haljine je nabrana suknja s izrezanim polukružnim detaljima (4 i 5). Naknadno su izrezane zvjezdice kao dekorativni dodatak. Na krojne dijelove dodani su šavni dodaci od 1 cm i dodatak za kopčanje od 2 cm(slika54. i 55.). Slika 57. prikazje izrađenu haljinicu na modelu.

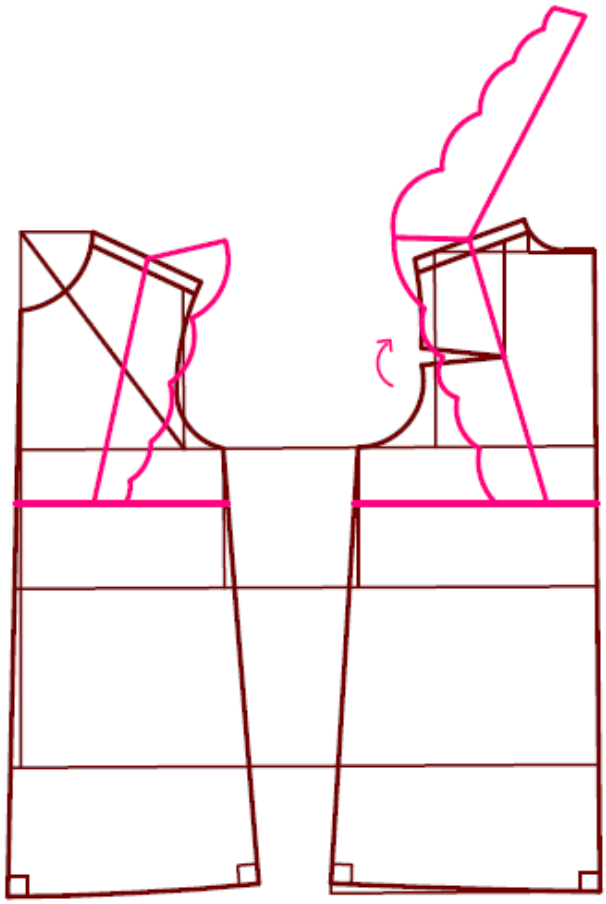

Slika 54. Modeliranje temeljnog kroja haljine za djevojčice

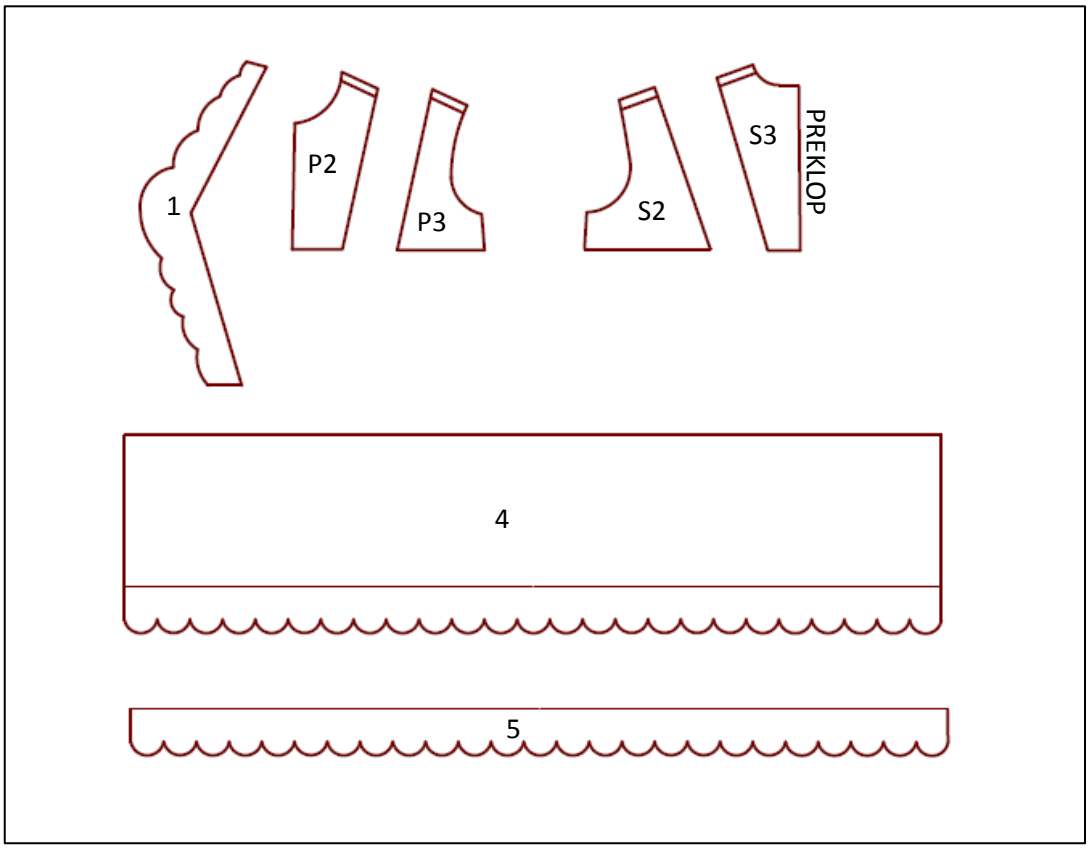

Slika 55. Krojni dijelovi

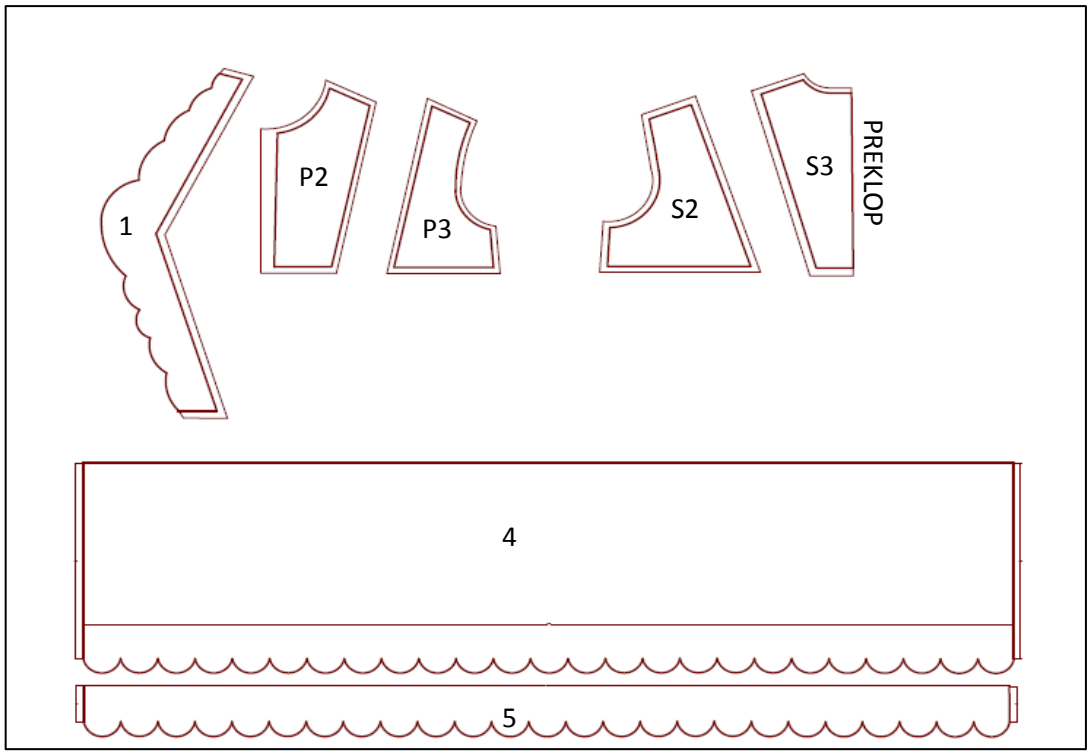

Slika 56. Krojni dijelovi s dodacima za šavove I kopčanje

Slika 57. Izrađen model haljine za djevojčice

5. ZAKLJUČAK

Od samoga početka civilizacije djetinjstvu se pridavala važnost kao krhkome razdoblju u kojemu dijete treba zaštititi od vanjskih utjecaja i prvenstveno je tu ulogu zaštite imala odjeća. Kasnije od Egipta i antike pa sve do danas funkcija odjeće postaje kompleksnija i višeznačna pa tako odijevanje postaje dio socijalnoga statusa, kulture, simbol identiteta, tradicije i različitih pripadnosti.

U srednjemu vijeku djetinjstvo se smatra najgrešnijim i najbjednijim razdobljem ljudske prirode poslije smrti. Nasuprot tome u viktorijanskome razdoblju djeca su odraz čistoće i nevinosti. Takvi ekstremi ukazuju da je djetinjstvo socijalna konstrukcija koja se mijenjala tijekom povijesti i varira između socijalnih i etničkih grupa unutar svakoga društva. U tome razdoblju dijete prolazi kroz različite promjene, a rast i razvoj najintenzivniji su baš u tome periodu čovjekova života i na njega utječu različiti čimbenici. Na psihološki i fizički razvoj djeteta uvelike utječe biologija, ali utvrđeno je da se istodobno djeca brzo prilagođavaju okolišu koji je formiran različitim geografskim, ekonomskim i kulturnim utjecajima. Kulturnim utjecajima pripada i kultura odijevanja koja utječe na motorički, a neposredno i na kognitivni razvoj djeteta. Tijekom povijesti sva su društva imala koncept djetinjstva i to je bio način da se djecu diferencira od odraslih. Tu su postojale ideje o tome koliko bi djetinjstvo trebalo trajati, koliki bi mu se značaj trebao pridavati i važnost da ga se diferencira od razdoblja odraslih što se uvelike odražavalo u odjeći koju su djeca u tom razdoblju djetinjstva nosila.

Sve do kraja 19. stoljeća dječja se odjeća nije razlikovala od one odraslih i u tome razdoblju po prvi se puta stavlja naglasak na to da odjeća mora biti u funkciji djeteta. U 20. stoljeću mediji i celebrity kultura počinju izravno utjecati na kulturu odijevanja i taj se trend nastavio sve do danas. Razvojem masovne proizvodnje svaki proizvođač dječje odjeće pokušava biti primijećen i agresivnim korištenjem medija u svrhu promocije pokušava doći do ciljanoga potrošača – djece, zaobilazeći njihove roditelje.

Možemo zaključiti da se razvojem društva i znanosti te ujecajem kulture i medija funkcija dječje odjeće mijenjala. U početku je ona jednostavna i prvenstveno služi kao zaštita, a kasnije postaje višeznačna i kompleksnija i to pretežno u višim društvenim slojevima. Danas se ponovo teži k jednostavnosti, ali još uvijek zbog utjecaja medija i *celebrity* kulture ona ostaje sredstvo komunikacije s okolinom. Isto tako vršenjem istraživanja

postavljaju se regulative u proizvodnji dječje odjeće kako bi se zaštitilo djecu i omogućilo im nesmetan rast i razvoj. Odjeća mora biti u funkciji djeteta kao i njen dizajn. Upravo su udobnost, ergonomičnost i psihofizičke osobine potrošača bile polazna točka za stvaranje kolekcije dječje odjeće za djevojčice, a istraživanje povijesti odijevanja i detalji s artefakata poslužili su kao inspiracija

LITERATURA:

- **Knjige:**

1. Colin Heywood, History of Childhood, Polity Press & Blackwell Publishing Ltd., 2009.
2. D. Ujević, D. Rogale, M. Hrastinski, Tehnike konstruiranja I modeliranja odjeće, Zrinski d.d., Čakovec, 2004.
3. Elizabeth Ewing, History of Children's Costume, Bibliophile, London 1982.
4. F. Boucher, A History of Costume in the West, Thames & Hudson Ltd; London, 1996
5. François – Marie Grau, Povijest odijevanja, Kulturno Informativni centar Naklada Jesenski i Turk, Zagreb, 2013.
6. Growing up in Middle Ages, Paul B. Newman, McFarland & Company, London 2001.
7. Joanne B.(Editor-in-Chief) Eicher, Gillian(Editor) Vogelsang-Eastwood: Berg Encyclopedia of World Dress and Fashion, Berg Publishers, 2010.
8. John Peacock, Children's Costume, Thames & Hudson Ltd, London, 2009.
9. M. Vinković, Likovno projektiranje odjeće 1,Cicero d.o.o., Zagreb, 2014
10. Noreen Marshal, Dictionary of Children's Clothes, V&A Publishing, London, 2008.
11. P. Ariés: Centuries of Childhood, Pimlico, 1936.
12. Peter N. Stearns,Childhood in World History, Routledge, New York, 2011.
13. Sarah Wood, Museum of Childhood, V & A publishing, London, 2012.

- **Internetski izvori**

1. https://clothing-apparel.knoji.com/childrens-fashion-in-the-renaissance/ , (15.6.2016.)
2. http://www.fashionencyclopedia.com/fashion_costume_culture/Early-Cultures-Europe-in-the-Middle-Ages/Clothing-of-the-Middle-Ages.html, (10.8.2016.)
3. http://www.historyforkids.net/egyptian-clothing.html, (15.8.2016.)

- [**Članci**

1. M. Vinković, Orijentacijske crte u likovnom projektiranju odjeće, Tekstil 52 (8) str.357-367. 2003.

SLIKE

1. http://www.mkn.mhz.hr/hr/o-muzeju/postav/?photoId=89#start - 30.8.2016.
2. http://www.touregypt.net/featurestories/kidsguideegypt2.htm - 30.8.2016
3. John Peacock, Children's Costume, Thames & Hudson Ltd, London, 2009.
4. http://theticklishpear.tumblr.com/post/94783502989/medieval-childrens-clothing - 30.8.2016.
5. http://theticklishpear.tumblr.com/post/94783502989/medieval-childrens-clothing - 30.8.2016
6. Medieval Taylor's assistant. Sarah Turshfield, Ruth Bean Publishers,Ramsbury 2001.
7. John Peacock, Children's Costume, Thames & Hudson Ltd, London, 2009.
8. http://www.wga.hu/frames-e.html?/html/k/ketel/doublepo.html - 30.8.2016
9. https://en.wikipedia.org/wiki/File:Gheeraerts_Barbara_Gamage_with_Six_Children.jpg - 30.8.2016
10. http://balat.kikirpa.be/photo.php?objnr=54052 - 30.8.2016
11. http://collections.vam.ac.uk/item/O1120001/set-of-baby/ - 30.8.2016
12. http://collections.vam.ac.uk/item/O1123211/dress-unknown/ - 30.8.2016
13. http://www.kunstkopie.de/a/lorenzoni-peter-anton/wolfgang-amadeus-mozart-1.html - 30.8.2016
14. http://www.batguano.com/louxvii.jpg - 30.8.2016
15. http://collections.vam.ac.uk/item/O1129110/skeleton-suit-unknown/ - 30.8.2016
16. http://collections.vam.ac.uk/item/O167363/long-gown-unknown/- 30.8.2016
17. http://collections.vam.ac.uk/item/O1131584/dress-unknown/- 30.8.2016
18. https://www.pinterest.com/pin/184295809724688425/- 30.8.2016
19. http://artuk.org/discover/artworks/family-portrait-in-a-conservatory-30341- 30.8.2016

20. http://www.metmuseum.org/art/collection/search/157729?img=2- 30.8.2016

21. Noreen Marshal, Dictionary of Children's Clothes, V&A Publishing, London, 2008

22. http://www.metmuseum.org/art/collection/search/158214?rpp=60&pg=538&ft=*&deptids=8&pos=32276 - 30.8.2016

23. http://slikanice.blogspot.hr/2017/08/ - 5.9.2017.

24. https://byronsmuse.wordpress.com/2013/11/21/queen-victorias-children/- 5.9.2017.

25. http://collections.vam.ac.uk/item/O1121948/boys-sailor-suit-unknown/- 5.9.2017.

26. http://myfashiondictionary.tumblr.com/post/27134563643/eton-collar-a-wide-stiff-buttoned-collar-forming- 5.9.2017.

27. http://collections.vam.ac.uk/item/O1119775/girls-dress-and-mrs-j-a/

28. https://www.pinterest.com/pin/412501647096888149/- 5.9.2017.

29. https://www.pinterest.com/reneeannsmith/world-war-ii-the-greatest-generation/?lp=true - 30.8.2016

30. http://collections.vam.ac.uk/item/O98190/girls-party-dress-unknown/- 30.8.2016

31. privatna fotografija iz muzeja

32. http://www.haaretz.com/misc/iphone-article/1.573616- 30.8.2016

33. http://www.dailymail.co.uk/femail/article-2822546/As-Romeo-Beckham-stars-new-ad-Burberry-went-chic-chav-chic-again.html - 30.8.2016

34. https://www.mamaplaats.nl/blog/tien-handige-mama-gadgets-voor-je-baby- 30.8.2016

35. – 52. vlastite ilustracije

53. D. Ujević, D. Rogale, M. Hrastinski, Tehnike konstruiranja I modeliranja odjeće, Zrinski d.d., Čakovec, 2004.: 265

54. Vlastiti projekt u Auto Cadu

55. Vlastiti projekt u Auto Cadu

56. Vlastiti projekt u Auto Cadu

56. Fotografija, Iva Peroković